

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag om att stadganden om kulturell autonomi för samerna skall tas in i Regeringsformen för Finland och i annan lagstiftning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att samernas rätt till jämlikt bemötande inom förvaltningen jämfört med de övriga befolkningsgrupperna skall tryggas på basis av en etnisk kulturautonomi. Samerna skall få rätt att i en större omfattning än för närvarande inverka på beredningen av och beslutsfattandet i ärenden som särskilt angår dem.

Det föreslås att ett stadgande om samebefolkningens administrativa förhållanden skall tas in i regeringsformen. Samerna skall såsom ett urfolk garanteras kulturell autonomi i frågor som angår deras språk och kultur inom deras hembygdsområde. Grunderna för denna skall regleras i lag. Stadgandet kommer att skapa ramarna för hur förhållandet mellan sameförvaltningens uppgifter och behörighet samt den kommunala och statliga förvaltningen skall ordnas lagstiftningens väg.

För att en kulturell autonomi för samerna skall kunna införas föreslås vidare att det stiftas en sametingslag som ersätter den gällande förordningen om delegationen för sameärenden. Sametinget skall på samma sätt som delegationen för sameärenden vara ett representativt organ som samerna väljer bland sig

genom direkta folkval. Tinget skall verka i anslutning till justitieministeriet i stället för till inrikesministeriet. I lagen skall stadgas om val av sameting, om tingets sammansättning, uppgifter och behörighet i huvudsak i enlighet med den gällande lagstiftningen. I lagen skall ingå stadganden som definierar same och samernas hembygdsområde. Den byrå för samiska språket som för närvarande lyder under delegationen för sameärenden skall lyda under sametinget.

Det föreslås att de stadganden i lagen om användningen av samiska hos myndigheter som gäller statsandelar för täckande av kostnader för tjänsts inrättande för kommuns tolknings-, översättnings- och rådgivningsuppgifter skall upphävas och att anslag som reserverats för detta ändamål i statsbudgeten skall användas för anställning av personal för sametinget huvudsakligen för motsvarande ändamål.

Lagarna ansluter sig till budgetpropositionen för 1995 och avses bli behandlade i samband med den. Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida		Sida
ALLMÄN MOTIVERING	3	DETALJMOTIVERING	23
1. Inledning	3	1. Lagförslagen	23
2. Nuläge	5	1.1. Regeringsformen för Finland	23
2.1. Lagstiftning och praxis	5	1.2. Sametingslagen	24
Samernas ställning enligt grundlagen	5	1.3. Lag om användning av samiska hos myndigheter	30
Samernas renskötsel, fiske och jakt	6	2. Närmare stadganden och bestämmelser	30
Samiska språket	7	3. Ikraftträdande	31
Sameadministrationen	8	4. Lagstiftningsordning	31
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	9	LAGFÖRSLAGEN	31
Internationella fördrag och förpliktelser	9	1. Lag om ändring av Regeringsformen för Finland	31
Lagstiftningen i utlandet	11	2. Sametingslag	32
2.3. Bedömning av nuläget	13	3. Lag om ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter	38
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	14	BILAGA	39
3.1. Mål och medel	14	1. Parallelltext	39
3.2. De viktigaste förslagen	16	Lag om ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter	39
Regeringsformens stadgande om samernas kulturella autonomi	16	2. Utkast till förordning	41
Sametingslagen	17	1. Förordning om ändring av reglementet för statsrådet	41
4. Propositionens verkningar	20	2. Förordning om sametinget	41
4.1. Ekonomiska verkningar	20	3. Förordning om ändring av 1 § förordningen om användning av samiska hos myndigheter	42
4.2. Verkningar ifråga om organisation och personal	21		
4.3. Verkningar ifråga om samernas ställning	21		
5. Beredningen av propositionen	21		
5.1. Tidigare beredningsskeden	21		
5.2. Samearbetsgruppens betänkande	22		
5.3. Fortsatt beredning	22		
6. Samband med internationella fördrag och förpliktelser	23		

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Samerna är ett urfolk som bebor de nordliga delarna av Skandinavien och de inre delarna av Kolahalvön. Samerna har ett eget språk, en egen kultur, ekonomi, livsstil och identitet. Uppskattningar om samernas antal i Norden varierar mellan 40 000 och 70 000. I Finland finns det 6400 samer, i Norge minst 20 000, i Sverige över 10 000 och i Ryssland mera än 1 000. Samernas historia inom de områden som de har befolkat börjar redan innan de nuvarande staterna bildades.

Hur staterna förhåller sig till samernas särart har varierat under olika tider. Tidvis har deras betydelse och ställning inom de nordliga områdena understrukits till följd av statens territoriella och ekonomiska strävanden. Tidvis har dessa samma strävanden lett till att samerna ställts under förmynderskap och integrerats med huvudbefolkningen.

Under de senaste åren har finska staten ändrat sitt förhållande till samebefolkningen. Samerna uppfattas idag som en medborgargrupp som skall behandlas jämlikt vilket förutsätter att hänsyn tas till deras särart samt att de deltar aktivt då de beslut som gäller dem själva skall fattas. Finlands gällande lagstiftning reflekterar dock ännu inte helt detta nya tänkesätt.

Redan under den svenska tiden fanns det mellan Lappmarken och rikets sydliga del en lappgräns som de statliga myndigheterna hade bekräftat och märkt ut i terrängen. Gränslinjen drogs till Finlands östgräns först i början av 1900-talet. Lappgränsens uppgift var att skilja de områden som reserverats för lapparnas form av hushållning från böndernas jordbruksområden. De huvudsakliga näringarna i Lappmarken var renskötsel, fiske och jakt samt med början 1673 även ett i lag reglerat jordbruk på nybyggarnas ägor. Nybyggarna beviljades också i anslutning till sina lägenheter rätt att bedriva fiske och jakt. Lapparnas rätt till renbete och renskötsel utvidgades till en rättighet av allmän natur genom den lag om renskötsel som gavs 1932.

Lapparna utgjorde på 1600- och 1700-talen en fast del av det svensk-finska samhället. Deras ställning som en särskild medborgargrupp framgår redan av titelbladet till Sveriges allmänna landslag som trycktes 1608 samt dess

lagstadfästelse i vilken lapparna nämns bland statens övriga medborgargrupper. Lapparna deltog i den statliga verksamheten genom att i enlighet med en förordning från 1602 sända sina representanter till Sveriges riksdag. Detta skedde dock mera sällan. Vid riksdagen 1765/1766 befriades de från denna skyldighet. Deras representanter och länsstyrelserna förmedlade initiativ för att behandlas vid riksdagarna.

Den del av Lappmarken som låg på den finska sidan var uppdelad i Torne och Kemi lappmarker (fogdeskap). Administrativt hörde dessa lappmarker till det svenska Västerbottens län och juridiskt administrerades de av Svea hovrätt. Som landshövding i Västerbotten verkade under åren 1653—1678 Johan Graan, som hade samiskt ursprung. Hans far "herr Gerdt" tjänade bl.a. som hovpredikant hos kung Johan III.

Inom lokalförvaltningen hade man i Lappmarken en uppdelning i lappbyar som motsvarade de nuvarande kommunerna eller kommundelarna. Byadministrationen leddes av en lapplänsman, en fjärdingsman och de lapska nämndemännen i enlighet med förordningarna om lappfogdarna från 1695 och 1760 samt förordningen om skattläggning av Lappmarken från 1695. Byarnas lapska husbönder bestämde i byalag om byarnas samfälligheter och rådde enligt de senaste forskningsrönen över sina egna ägor med stöd av en äganderätt som de statliga myndigheterna hade bekräftat genom en vedertagen domstols- och förvaltningspraxis. För sina ägor betalade de till staten en i lag fastställd lappskatt som statens myndigheter årligen redovisade för i jordeböcker, uppördslängder och senare även i mantalslängder.

Lapparna hade i enlighet med det gränsvävtal som slöts mellan Sverige och Norge 1751 även domsrätt i ärenden som särskilt angick dem. I Svea hovrätts cirkulär av år 1752 gavs bestämmelser om den ställning som lapparnas domstol — Lapprätt — hade i domstolsorganisationen och om dess domsrätt i tviste- och brottmål. Domstolen leddes av lapplänsmannen med bistånd av nämndemännen.

I kyrkligt hänseende hörde torneållapparna till Härnösands stift och kemilapparna till Åbo stift. Lappmarken indelades i enlighet med Lappmarksplakatet från 1673 i prosterier,

socknar och kapellförsamlingar. Till de sistnämnda hörde en eller flera lappbyar. Lapparna verkade i sina församlingar såväl som tjänstemän t.ex. som präster, klockare och kateketer som förtroendemän t.ex. som sexmän som övervakade kyrkotukten.

Under den ryska tiden på 1800-talet försvagades eller utplånades lapparnas och lappbyarnas ställning. Detta skedde ursprungligen genom administrativa förordningar utan riksdagens medverkan. Efter att riksdagens regelbundna verksamhet påbörjats på 1860-talet vägrade en del av församlingarna i de lappländska socknarna åtminstone fram till år 1891 att delta i valet av en riksdagsman eftersom invånarna i Lappmarken hade befriats från denna skyldighet.

Den lokala självstyrelsen sköttes förutom av lappbyarna också av sockenstämmorna vid vilka de finska nybyggarna redan utgjorde en majoritet i många socknar. Kommunalförvaltningen ordnades enligt nugällande principer genom en förordning 1865 angående kommunalförvaltning på landet. Lappmarken stod till en början utanför denna ordning.

Skogarna i Lappmarken ända upp till Saariselkä underställdes temporärt skogsstyrelsens förvaltning genom en förordning 1851 och permanent genom en förordning 1859. Genom ett kejsarligt brev 1866 utsträcktes skogsförvaltningen ända till Utsjoki. Den statliga skogsförvaltningen på de områden som befolkades av lapparna ansågs ha sin grund i att staten ägde markerna varför staten småningom utan att höra lapparna började bestämma om hur dessa kronoskogsområden skulle användas för skogsnygge, nybyggarbosättning, renskötsel, fiske och jakt. Så skedde oberoende av att lapparna betalade skatt för de renbetesmarker, jaktmarker och fiskevatten som fanns i dessa kronoskogar, vilket framgår av beredningsarbetena för förordningen om lappskatt år 1843.

Uppfattningen att staten hade äganderätt till skogarna på de områden som lapparna befolkade baserade sig på den uppfattningen att lapparna på grund av sin livsstil inte hade kunnat förvärva sådana rättigheter till marken som rättsordningen erkände varför marken var herrelös och sålunda tillhörde staten. Senare har svensk rättspraxis tagit avstånd från denna rättsuppfattning. Huruvida uppfattningen om statens jordägarätt i Lappmarken baserade sig på rättskällor och huruvida de regleringar i lagstiftningen som gällde statens mark i Lapp-

marken stod i harmoni med grunderna för Finlands autonoma ställning redogöres inte för i detta sammanhang.

Lapprätten, om vars ställning som domstol Vasa hovrätt gav ett utlåtande så sent som 1834, blev överflödigt efter att Finland 1852 hade förbjudit lapparna att överskrida gränsen till Norge. I lagstiftningen under ryska tiden nämns lappbyn, lapplänsmannen, lappmannanäringarna och lappbonden vederligen sista gången i förordningarna 1858 om nybyggarbosättningen i Lappmarken och om mantalsskrivningen i Lappmarken eller i beredningsarbetena för dessa.

Skolternas ställning i avseende till ryska rätts- och förvaltningsmyndigheter och såsom medlemmar av den ortodoxa kyrkan påminde i mycket om lapparnas ställning i Sverige-Finland. Då Petsamoområdet genom fredsavtalet i Dorpat år 1920 övergick till Finland kom skoltarna att höra till Finlands rättssfär. På skoltområdena gällde då ännu en urminnes lappby- och jordindelning med därtillhörande byaförvaltning.

När Finland blivit självständigt fortgick den lagstiftningsutveckling som gällde lapparna på den linje som redan uppdragits. Lappskatten avvecklades 1924 genom en lag angående upphävande av särskilda jordskatter (295/24). Som en följd av lagen ströks lapparna som betalare av lappskatt ur statens officiella förteckningar såsom jordeböcker, uppborðslängder och mantalslängder. Härefter hade myndigheterna inte längre någon kännedom om vem som var en lapp. Eftersom lapparna inte var personligen kända av myndigheterna torde man inte heller visavi dem ha tillämpat stadgandet om nomadlapparnas ställning i 4 § lagen om naturskydd från 1923 (71/23).

Den negativa utvecklingen i avseende å lapparnas rättigheter fick sin början under autonomins begynnelsekede då det var avbrott i riksdagens verksamhet (1810—1863) och de dokument som gällde den del av Lappmarken som tidigare hört till det svenska Västerbotten fanns i de svenska arkiven. Sedan denna utveckling kommit igång fortsatte den fram till våra dagar. Orsaken till att lapparnas juridisk-administrativa ställning försvagades under autonomi och självständigheten var den att regeringarna för riksdagsbehandling avlät propositioner som tryggade statens och nybyggarnas rättigheter men inte speciellt uppmärksammade lapparnas ställning. Särskilda propositioner

ner om lapparnas rättigheter avläts inte heller till riksdagen.

I myndighetspraxis behandlades invånarna i det nordligaste Finland på den tiden formellt jämlikt. Detta innebar att det för lapparna — liksom övriga medborgare — var möjligt att få en rätt att i Lappland bruka mark som en kronoåbo. Att förbli lapp innebar för en renskötare, fiskare eller jägare med samiska som modersmål att hans rättigheter, ställning och behov ofta åsidosattes i lagberedning, lagstiftning, förvaltning och ifråga om den administrativa servicen. Detta förhållningssätt ledde särskilt efter andra världskriget till att det lapska rönte allt mindre uppskattning och att lapparna starkt integrerades i huvudbefolkningen.

Skolternas nuvarande särställning såsom innehavare av kolonisationslägenhet på statens mark uppkom då en del av skoltbefolkningen flyttade till östra delarna av Enare kommun från Petsamoområdet, som avträdades genom fredsavtalet år 1944 till Sovjetunionen.

Medan den ovan beskrivna utvecklingen fortgick blev samesamhället länge tvunget att leva som ett nätverk av regionala inofficiella miniatyrsamfund. Officiellt tillhörde samerna den finska befolkningen och omfattades av den allmänna förvaltning, administrativa indelning och administrativa service som gällde denna. Samernas egna regionala samfund existerade dock oberoende av den officiella förvaltningen.

Medlemmarna i de inofficiella samesamfundet knöts till sina samfund bl.a. av det lokala samiska språket, av sin historiska anknytning till olika befolkningsgrupper i Finland, Sverige, Norge eller Ryssland, av sitt områdes traditionella folkdräkt, egen musik, jojk- och berättartradition, kyrkosamfund eller sekter, samernas bygrupper, av en särskild näringsbas, traditionella renbetesmarker, fiskevatten, jaktmarker och hjortronmossar samt av samiska ortsnamn. Utöver dessa historiska, språkliga, kulturella och religiösa faktorer hölls samesamfundet samman av sociala faktorer som släktskap, bekantskap och boendesamfund. Verksamheten i samernas inofficiella samfund hade ingen egen beslutsrätt som samesamhället skulle ha erkänt.

I frågor som gällde t.ex. skolundervisning, hälsovård, barndagvård, förvaltningen av områden och naturtillgångar, renskötsel, fiske och jakt samt kyrkans tjänster bands medlemmarna genom samesamfundet till kommunernas, stat-

ens och kyrkans finskspråkiga förvaltning och administrativa service. Inom den offentliga förvaltningen saknade samerna en särställning beträffande de frågor som gällde deras eget språk, kultur, bosättningsområden eller traditionella näringar.

Från och med 1973 har Finland i sin lagstiftning erkänt lapparnas ättlingar som samer på basis av det samiska språket. Detta har senast kommit till uttryck i lagstiftningen år 1991 i lagen om användning av samiska hos myndigheter (516/91), nedan samernas språk-lag. Regeringen och riksdagen jämte utskott strävar för närvarande i allmänhet till att trygga den samiska medborgargruppens rättigheter och ställning för att dess särart skall kunna bevaras och utvecklas. Detta framgår särskilt av den ändring (1079/91) av riksdagsordningen som genomfördes 1991, varvid till riksdagsordningen fogades en 52 a §. Genom denna har riksdagsutskotten ålagt att höra samerna då ärenden som särskilt angår dessa skall behandlas. Samernas administrativa ställning korrelerar dock inte ännu i tillräcklig utsträckning med dessa strävanden.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Samernas ställning enligt grundlagen

Enligt regeringsformen har samerna ingen särställning i kommun- eller statsförvaltningen. I regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd) föreslås dock att samernas särställning skall regleras. I enlighet med det föreslagna 14 § 3 mom. i regeringsformen skall samerna som ett urfolk samt zigenarna och andra grupper ha rätt att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur. Om samernas rätt att använda samiska hos myndigheter skall enligt det föreslagna momentet stadgas genom lag.

Enligt motiveringarna till det föreslagna stadgandet är syftet med stadgandet också att trygga samernas ställning såsom urfolk jämte därtill anknutna rättigheter som grundar sig på internationella fördrag. Stadgandet skall dessutom trygga minoritetens kulturform som för samernas del omfattar de traditionella same-

näringarna såsom renskötsel, fiske och jakt. Stadgandet skapar en statsförfattningsrättslig grund för att utveckla livsbetingelserna för denna grupp samtidigt som dess kulturella traditioner respekteras.

Samerna har redan med stöd av gällande lag på det sätt arbetsordningen för Riksdagen närmare stadgar, rätt att bli hörda i riksdagen i frågor som särskilt angår dem. Frågan har reglerats på grundlagsnivå i 52 a § riksdagsordningen och närmare i 16 § 2 mom. (1281/91) arbetsordningen för riksdagen.

Riksdagens grundlagsutskottet ansåg i sitt betänkande (GrUB 12/1990 rd) att den föreslagna 52 a § i regeringsformen kunde anses vara en aning speciell eftersom det var fråga om det första stadgandet om hörande i riksdagsordningen och det gällde bara en enda grupp. Utskottet tillstyrkte dock lagstiftningsåtgärder eftersom en reglering ansågs ha en särskild principiell betydelse för samerna som är det enda urfolket i Finland. Samtidigt underströk grundlagsutskottet att samernas ställning måste ordnas på behörigt sätt redan då ärenden som speciellt berör dem bereds, för att de skall garanteras verkliga påverkningsmöjligheter, eftersom det allmänt taget ofta är viktigare med tanke på möjligheterna att påverka att man kan vara med och bestämma på detta stadium än att man blir hörd i sista fasen av lagstiftningsprocessen vid riksdagsbehandlingen.

Enligt grundlagsutskottet kan man med en fråga som särskilt angår samerna avse alla möjliga grupper av ärenden som behandlas av riksdagen. Å andra sidan förutsatte riksdagens grundlagsutskottet att den fråga som behandlas skall angå samerna på ett sätt som något avviker från det normala. Sålunda kan det enligt utskottet vara fråga om t.ex. ett lagförslag som rent allmänt reglerar samernas ställning som ett urfolk eller som väsentligt påverkar deras möjligheter till jakt, fiske eller renskötsel (GrUB 1/1991 rd).

Enligt 16 § 2 mom. arbetsordningen för Riksdagen skall ett specialutskott när det behandlar ett lagförslag eller ett annat ärende som särskilt angår samerna bereda företrädare för samerna tillfälle att bli hörda. Stadgandet baserar sig på ett förslag som riksdagens talmanskonferens framförde 1991. En utgångspunkt för detta förslag var att i ärenden som särskilt angår samerna skall "företrädare för

delegationen för sameärenden" beredas tillfälle att bli hörda.

Riksdagens specialutskott har redan från och med 1978 hört samerna vid behandlingen av ärenden som särskilt angår samerna. Efter att den ändring av riksdagsordningen som gäller hörande av samerna trätt i kraft har specialutskotten hört företrädare för delegationen för sameärenden nio gånger 1992 och antingen i riksdagen eller på samernas hembygdsområde åtta gånger 1993.

Samerna hörs i allmänhet redan i det skedet då ärenden som särskilt angår dem bereds och innan ärendet behandlas i riksdagen. Detta är dock inte ännu någon regel inom alla förvaltningsområden. Riksdagens grundlagsutskottet har varit tvunget att konstatera att regeringens lagförslag inte alltid har beretts på ett behörigt sätt vilket utskottet betonade vikten av i det betänkande som gavs om 52 a § riksdagsordningen. Av denna anledning har grundlagsutskottet i exceptionella fall ännu medan riksdagsbehandlingen pågått berett ministerier tillfälle att höra företrädare för samerna och att överväga en eventuell ändring av propositionen (GrUU 8/1993 rd och GrUU 30/1993 rd).

Samernas renskötsel, fiske och jakt

Renskötsel, fiske och jakt är näringar som är fast förbundna med samernas kultur. I enlighet med renskötsellagen (848/90) finns det i Renbeteslagsföreningen en företrädare för samerna som utsetts av delegationen för sameärenden. I övrigt har samerna ingen särställning i lagstiftningen ifråga om förvaltningen av renskötseln i renbeteslagen fastän samerna äger 85 % av de renar som sköts av renbeteslagen inom samernas hembygdsområde. Samerna har inte heller någon särställning inom fiskeriförvaltningen enligt fiskelagen från 1951 (503/51), som ännu tillämpas i Enare, Enontekis och Utsjoki kommuner eller i jaktförvaltningen enligt jaktlagen (615/93).

Den särställning som samerna har i anslutning till renskötsel och jakt har ännu inte blivit föremål för behandling i riksdagen eftersom de rättigheter som riktar sig mot samernas markområden inte har avgjorts i lagstiftningen. Riksdagens grundlagsutskottet och jord- och skogsbruksutskottet har dock påskyndat behandlingen av en samelag i riksdagen på grund av

att sådana näringar som renskötsel och jakt skall regleras lagstiftningsvägen (GrUU 3/1990 rd och JsUB 7/1993 rd).

Att samernas ställning har lämnats på hälft i lagstiftningen har redan lett till sådana lösningar i riksdagen som inte ger något stöd för samernas ställning inom förvaltningen t.ex. i fråga om hur diskriminering på basis av medborgarskap skulle elimineras i renskötsellagen. Eftersom rätten att äga renar med stöd av 4 § renskötsellagen bestämdes på basis av medborgarskap stod stadgandet i strid med avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet). För att eliminera konflikten föreslog regeringen att medborgare i EES-staterna skall ha en likadan rätt att äga renar som finska medborgare har. Lagen stiftades i den form som regeringen föreslog. Lösningen inverkar på förvaltningen av renskötseln i renbeteslagen eftersom rösträtten bestäms på basis av hur många renar man äger. Det skulle dock enligt riksdagens grundlagsutskott ha varit möjligt att lösa konflikten mellan renskötsellagen och EES-avtalet även till samernas fördel på det sätt som delegationen för sameändren föreslog (GrUU 8/1993 rd).

Innan vattenomkretsfrågning förrättades hade sådana kommunmedlemmar bosatta i Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner, som inte ägde någon mark, som fick en avsevärd del av sin utkomst av primärnäringarna och som hörde närmast till samebefolkningen, enligt ett utlåtande av riksdagens grundlagsutskott en sådan rätt att bedriva sitt traditionella fiske som måste betraktas som en sådan förmån med förmögenhetsvärde som omfattas av egendoms-skyddet i regeringsformen. Utskottet ansåg att denna rätt klart skulle komma att inskränkas om den vattenomkretsfrågning eventuellt förrättas som reglerades i den rågångslag som var under behandling och vattenområdena skulle då komma att "höra till fiskeriförvaltningen enligt den allmänna fiskerilagstiftningen" (GrUU 7/1978 rd).

Senare förrättades vattenomkretsfrågning i Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner utan att de fiskerättigheter som inte baserade sig på samisk äganderätt till marken slutligt skulle ha avgjorts. Dessa rättigheter har inte heller senare bekräftats eller upphävts. Då lagen om fiske reviderades var det enligt grundlagsutskottet (GrUU 5/1981 rd) skäl att exkludera områdena i de nordligaste kommunerna och dessa blev följaktligen enligt lagen om fiske

från 1982 (286/82) beroende av lagen om fiske från 1951. Därefter har riksdagens grundlagsutskott med hänvisning till sina tidigare utlåtanden och till att ärendet inte har utretts ansett att den fiskelagstiftning som är i kraft i övriga Finland inte skall utsträckas till att gälla områdena inom Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner (GrUU 30/1993 rd).

Frågor som berör särskilt skolternas ställning och näringsverksamhet har man försökt lösa genom lagstiftning om boplatser. Skoltlagen (611/84) stadgar till vissa delar användningen av statens markområde för att bedriva fiske, beta boskap, bygga ren-, fiske- och jaktstugor samt erhålla byggnadsvirke och ved.

Samiska språket

I Finland är tre samiska språk i bruk; nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Nordsamiska talas nästan på hela det samiska hembygdsområdet, enaresamiska i Enare kommun och skoltsamiska i östra delarna av Enare. Cirka 70 % av de samiskspråkiga samerna använder nordsamiska, knappt 15 % enaresamiska och över 15 % skoltsamiska.

Samiskan har haft en i lag reglerad ställning från början av 1992, då samernas språklag trädde i kraft. I samband med att lagen stiftades ändrades även språklagen (517/91) genom att till dess 1 § fogades ett nytt 2 mom. enligt vilket om rätten att använda samiska hos myndigheterna stadgas särskilt.

Samernas språklag tryggar samernas rätt att använda sitt eget språk då de sköter sina ärenden hos en myndighet. I lagen åtskiljs ej och nämns ej separat de i Finland använda samiska språken. Enligt samernas språklag har samerna rätt att hos en myndighet i sin egen sak använda samiska muntligen och skriftligen och att få svar på samma språk. Eftersom en tjänsteman i allmänhet inte behöver kunna samiska ens inom samernas hembygdsområde skall ifrågavarande rätt tryggas genom översättning och tolkning i de fall då den myndighet som handlägger ärendet inte kan samiska. Samerna har vidare rätt att i befolkningsböckerna låta anteckna samiska som sitt modersmål. De offentliga anslag, meddelanden, kungörelser och blanketter som myndigheterna tillställer befolkningen skall uppgöras och ges ut också på samiska inom samernas hembygds-

område. Likaså skall väg- och andra skyltar vid sidan om finska språket också finnas på samiska. Särskilt de lagar och förordningar som angår samerna samt övriga föreskrifter i författningssamlingen liksom även kommittébetänkanden och lagförslag som särskilt angår samerna skall publiceras också på samiska. Det finns en särskild byrå för samiska språket som lyder under delegationen för sameärenden.

Den språkliga indelningen av ämbetsdistrikt och självstyrelseområden, som regleras i språklagen, gäller inte samiskan varför samernas språkliga rättigheter inte i allmänhet baserar sig på att förvaltningsområdet är samiskspråkigt eller tvåspråkigt. I 3 kap. i den nya kyrkolagen (1054/93) som trädde i kraft vid ingången av 1994 stadgas om den administrativa och språkliga indelningen av kyrkan. I 5 § 1 mom. i kapitlet stadgas dock att församlingarna är finsk- eller svenskspråkiga eller tvåspråkiga om inte annat bestäms om församlingens språk då församlingen grundas. Stadgandet gör det sålunda möjligt att grunda en enspråkigt samisk församling. Enligt paragrafens 7 mom. kan man inom samernas hembygdsområde också grunda tvåspråkiga finsk-samiska församlingar. Enligt 2 mom. i samma paragraf skall man i domkapitlet i Uleåborgs stift och i de församlingar som är belägna delvis eller helt inom samernas hembygdsområde följa lagen om användning av samiska hos myndigheter.

Enligt samernas språklag finns det en byrå för samiska språket som lyder under delegationen för sameärenden och om vilken närmare stadganden har givits i förordningen om byrån för samiska språket (1202/91). Byrån har avsevärt mindre personal än vad som föreslogs då samernas språklag bereddes. Hur lagen inverkat på användningen i skrift av samiskan kan dock redan observeras inom samernas hembygdsområde.

Däremot har den muntliga användningen av samiska hos myndigheter förblivit obetydlig då det gäller sådana tjänstemän som inte kan samiska. Kommunerna kan enligt samernas språklag inrätta tjänster för tolkning och översättning av och rådgivning på samiska. Kostnaderna för dessa tjänster täcks delvis med statsandelar till kostnadernas fulla belopp och delvis med statsunderstöd enligt prövning. Man kan dock utgå ifrån att kontakten blir stel och rigid när ärenden sköts genom tolkning och i Enontekis, Enare och Sodankylä kommuner

finns ännu inte någon sådan tjänsteman som skulle ha avlönats för översättnings-, tolknings- och rådgivningsuppgifter. Samernas språklag och statsbudgeten har skapat möjligheter till detta med början från 1992.

Enligt 25 och 27 §§ grundskolelagen och 17 och 18 §§ gymnasielagen kan de elever som bor inom samernas hembygdsområde få undervisning på samiska eller i samiska språket. Enligt 8 § grundskolelagen kan man i en kommun också inrätta ett skoldistrikt för undervisning på samiska. I 11 § 2 mom. lagen om barndagvård (875/81) stadgas att det är kommunernas skyldighet att sörja för att barndagvård står till buds på barnets modersmål då detta är samiska. Enligt 13 § lagen om statsandelar till kommunerna (688/92) beviljas den allmänna statsandelen förhöjd med 5 % för tvåspråkiga kommuner och för kommuner i vilka service anordnas även på samiska. De personer som hör till den samiskspråkiga befolkningsgruppen har dock ingen administrativ särställning då beslut fattas om hur dessa samiskspråkiga tjänster skall ordnas i kommunerna.

I Enare finns från 1993 en utbildningscentral för sameområdet vilken genom lagen om sameområdets utbildningscentral (545/93) inrättats för sameområdets behov. Uppgiften för denna central är bl.a. att bibehålla och utveckla samernas kultur och primärnäringar. För administrationen av utbildningscentralen utnämner länsstyrelsen en direktion. Av de 11 medlemmarna i direktionen företräder sex medlemmar den samiska befolkningen. Dessa har utsetts på framställning av delegationen för sameärenden

Den samiska radioverksamheten har redan långa traditioner. Sameradion som är verksam i Enare har sedan 1985 fungerat som en egen regional programenhet vars programområde täcker samernas hembygdsområde. Sameradion fick 1991 en egen kanal för sina sändningar. Enligt 7 § 1 mom. 4 punkten lagen om Rundradion Ab (1380/93) som trädde i kraft vid ingången av 1994 skall rundradioverksamheten som en särskild uppgift inom den offentliga servicen bl.a. tillhandahålla tjänster på samiska.

Sameadministrationen

Som en inledning av den nu rådande sameförvaltningen kan man betrakta samedelegatio-

nen som inrättades genom ett statsrådsbeslut 1960 (401/60), till en början i anslutning till justitieministeriet. Om delegationen utfärdades ett nytt statsrådsbeslut år 1987 (367/87). Enligt beslutet verkar delegationen i anslutning till inrikesministeriet för sammanjämkning och enhetlig beredning av ärenden rörande samebefolkningen. Landshövdingen i Lapplands län verkar som ordförande för delegationen och som medlemmar företrädare för ministerierna och delegationen för sameärenden. Delegationens uppgift är att bereda sameärenden särskilt på basis av rekommendationer av Nordiska Rådet. Också skoltarnas egenartade intressebevakning och skoltarnas förtroendeman verkar i anslutning till delegationen. Enligt skollagen har åt skolterna reserverats ett särskilt skoltområde i östra delarna av Enare.

Delegationen färdigställde 1990 ett kommittébetänkande (Samedelegationens betänkande I. Förslag till en samelag och ändring av vissa lagar (Kommittébetänkande 1990:32)).

Förvaltningen av de ärenden som angår samerna ankommer för närvarande särskilt på delegationen för sameärenden som grundades på förslag av samekommittén (se Kommittébetänkande 1973:46) som verkade under åren 1971—1973. Kommittén presenterade redan under arbetets gång ett förslag om att en temporär sameförvaltning skall skapas och ordnade hösten 1972 ett provval för ett "sameparlament" bland samerna. Som ett resultat av valet valdes ett temporärt sameparlament vars ställning som beredande och rådgivande organ tryggades i förordningen om delegationen för sameärenden (824/73) som gavs följande år.

Egentligen eftersträvade samekommittén, i det förslag till samelag som fogades till betänkandet, att sameparlamentet skulle bli det centrala lagstadsade organet för sameförvaltningen. Detta organ kunde ha utövat beslutsmakt i frågor som angår samerna och samernas hembygdsområde samt nyttjandet av dess naturtillgångar. Kommittén ansåg att ett temporärt arrangemang var nödvändigt därför att man antog att förslaget till samelag skulle kräva ett långvarigt fortsatt beredningsarbete.

Så gick det också. Största delen av samekommitténs förslag har ännu inte realiserats. Också delegationen för sameärenden verkar i anslutning till inrikesministeriet på basis av en förordning som är avsedd att vara temporär. Förordningen om delegationen har dock förnyats genom en förordning om delegationen

för sameärenden som gavs 1990 (988/90). Förordningen ger dock inte delegationen någon beslutsmakt i ärenden som angår samerna. Delegationen är formellt en kommitté vars uppgift är att bevaka och främja samernas rättigheter och intressen inom särskilt angivna områden genom att hos myndigheterna ta initiativ och göra framställningar samt avge utlåtanden.

Vid det senaste valet av delegation för sameärenden 1991 var antalet röstberättigade samer ca 4 300 personer. Delegationen för sameärenden har sin byrå i Enare. Byråns personal består av en generalsekreterare, en lagfaren sekreterare och en byråsekreterare. Delegationens årliga verksamhetsanslag har uppgått till ca 400 000 mk. Dessa resurser motsvarar inte för närvarande de uppgifter som delegationen har enligt lagstiftning och praxis.

Delegationen för sameärenden beredde som ett kommittébetänkande det förslag till en regeringsproposition med förslag till lag om användning av det samiska språket hos myndigheter (Kommittébetänkande 1987:60) som publicerades 1987. Detta ledde till stiftandet av samernas språklag. Delegationens arbete har under senare tid varit inriktat på att särskilt försöka påverka avgörandena i lagstiftningsfrågor.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Internationella fördrag och förpliktelser

Samerna är det enda urfolket i Finland vilket grundlagsutskottet har konstaterat i sitt betänkande 1990 (GrUB 12/1990 rd). De bildar också en språklig och kulturell minoritet. Med detta som utgångspunkt har delegationen för sameärenden i olika sammanhang understrukit att samerna är ett urfolk med ett eget språk och en egen kultur.

För samerna gäller särskilt de internationellt-rättsliga dokument som tryggar urfolkens ställning. Bland dessa måste i första hand nämnas den konvention som Internationella arbetsorganisationen (ILO) godkände 1989 (nr 169) och som gäller urfolk och stamfolk i självstyrande länderna, nedan ILO:s urfolkskonvention. Denna konvention liksom även övriga särskilda instrument för det minoritetsskydd som gäller urfolken är avsedda att gälla endast

ifrågavarande folk och skall inte tillämpas på minoriteter i allmänhet. Å andra sidan kan samerna åberopa också allmänna stadganden om minoritetsskydd såsom Förenta Nationernas internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/76; MP-konventionen) vilken antogs 1966 och som från och med 1976 är bindande även för Finland.

Finland deltog centralt i beredningen av ILO:s urfolkskonvention. I konventionen har som en grund för förhållandet mellan ett urfolk och staten betraktats principen om ömsesidig respekt och jämlikhet. Ett urfolk skall garanteras att få ett jämlikt bemötande jämfört med övriga befolkningsgrupper för att deras kultur och språk skall kunna bevaras. Konventionen förutsätter, förutom att ett jämlikt bemötande garanteras, att staterna vidtar särskilda åtgärder för att säkra folkens kultur och språk samt sociala och ekonomiska ställning.

ILO:s urfolkskonvention har dock inte ännu kunnat ratificeras i Finland eftersom lagstiftningen i Finland inte anses motsvara bestämmelserna i konventionen närmast ifråga om samernas rätt till sina markområden. Enligt ett utlåtande av riksdagens socialutskott bör Finland dock vidta åtgärder för att skapa förutsättningar för en ratificering och redan innan konventionen ratificeras försöka styra lagstiftningen och administrationen enligt stadgandena i konventionen och konventionens anda. Socialutskottet påskyndar också lagstiftningen rörande samers ställning, näringar och tryggnad av samiska språket (ShUU 11/1990 rd).

ILO-konventionen beviljar urfolken en synnerligen omfattande självbestämmanderätt i frågor som gäller deras områden samt utvecklingen av deras ekonomiska, sociala och kulturella förhållanden. Vidare ålägger konventionen regeringen en skyldighet att förhandla innan man vidtar sådana åtgärder som direkt kan påverka ett urfolk. Förhandlingarna skall föras med ett organ som företräder urfolket och staten skall vid behov garantera medel för att urfolkets egna institutioner och initiativ skall kunna utvecklas.

I MP-konventionens 27 artikel konstateras det att man inte i de stater där det finns etniska eller språkliga minoriteter får neka personer som tillhör sådana minoriteter rätten att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv eller att använda sitt eget språk. Ursprungligen tolkades den

ifrågavarande artikeln så att dess syfte var att ge minoriteter en rätt att leva i lugn och skyddad för angrepp från statens sida. Uppfattningen har dock förändrats i den nordiska juridiska litteraturen och i lagberedningsarbetet. I enlighet med den ändrade uppfattningen hör för närvarande till ett minoritetsskydd dels att minoriteten tillåts leva i lugn och ro utan att de förvägras rätt att ägna sig åt sin egen kultur. Dels är det statens skyldighet att aktivt stöda en minoritet för att dess kultur skall kunna upprätthållas och utvecklas.

Enligt praxisen i riksdagens grundlagsutskott har ILO:s urfolkskonvention ansetts förplikta staten att vidta särskilda åtgärder då sådana krävs för att ett urfolks kultur skall kunna skyddas. Utskottet är av den åsikten att renskötsel, fiske och jakt är näringar som hör till samernas kulturform (GrUU 3/1990 rd). På grund av att samernas fiskerättigheter inte har utretts och med hänvisning till tidigare utlåtanden ansåg grundlagsutskottet 1993 att den lag om fiske från 1982 som är i kraft i övriga Finland inte bör utsträckas till att gälla områdena inom Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner i vilka lagen om fiske från 1951 är i kraft. Utskottet hänvisade särskilt till ILO:s urfolkskonvention och konstaterade att den föreslagna lagändringen inte borde genomföras "ens i grundlagsordning" (GrUU 30/1993 rd).

Förhandlingarna om Finlands anslutning som medlem till Europeiska unionen (EU) avslutades i april 1994. Till fördraget om Finlands anslutning till EU ansluter sig protokoll nr 3 rörande samerna. I detta protokoll erkänns de förpliktelser och förbindelser som Norge, Sverige och Finland har gentemot samerna enligt nationell och internationell rätt samt beaktas särskilt att Norge, Sverige och Finland har förbundit sig att bevara och utveckla samernas levnadsvillkor, språk, kultur och levnadssätt. Enligt fördraget utgör fördraget om inrättande av Europeiska gemenskapen (Romfördraget) inget hinder för att bevilja samerna ensamrätt till utövning av rennärning på det traditionella sameområdet. Protokollet kan senare utvidgas till att gälla också andra ensamrätter som är anknutna till samernas traditionella näringar.

Även i internationellträttsliga dokument som är politiskt bindande för staten behandlas urfolkens ställning.

I slutdokumentet från ESK-processens upp-

följningskonferens i Helsingfors 1992 medger de deltagande staterna att medlemmar av urfolken kan ha särproblem ifråga om att driva igenom sina rättigheter. Av denna anledning konstaterar staterna särskilt att deras ståndpunkt beträffande de mänskliga rättigheterna och de grundläggande fri- och rättigheterna fullt ut och utan någon form av diskriminering skall gälla också sådana personer som tillhör ett urfolk.

I enlighet med den Rio-proklamation om miljö och utveckling som FN:s miljö- och utvecklingskonferens (UNCED), som hölls i Rio de Janeiro 1992, gav, har urfolken en central ställning vid vården och utvecklingen av miljön på grund av deras sakkunskap och traditionella verksamhetsformer. Staterna borde erkänna urfolkens identitet, kultur och intressen och stöda dem på ett behörigt sätt samt ge urfolken en verklig möjlighet att delta då en hållbar utveckling skapas.

Även inom de Europeiska gemenskaperna har man fäst uppmärksamhet vid urfolken. I sitt beslut 1992 önskade Europaparlamentet bl.a. välkomna de lösningar som gäller de nord- och sydamerikanska urfolkens självstyrelseområden. Vidare uppmanades staterna att erkänna urfolkens rätt till sina områden och att lösa tvister om marken och områdena med urfolken innan man börjar utnyttja sådana områden (deklaration B3—0334/92 12.3.1992).

Lagstiftningen i utlandet

Allmänt. I lagstiftningen i utlandet har urfolkens ställning reglerats på varierande sätt.

Urfolkens representation i de statliga parlamenten är vanligtvis ordnade på regional basis utan direkta etniska kopplingar. Så är t.ex. inuiternas representation i det danska folketinget endast indirekt av etnisk art. Formellt relateras representationen till det grönländska området. På Nya Zeeland är maoribefolkningen företrädd i parlamentet på etniska grunder.

Statsmakten i Sverige har i olika sammanhang erkänt att samerna utgör ett urfolk. Sverige har dock inte ännu ratificerat ILO:s urfolkskonvention eftersom det i konventionen ingår en förpliktelse om att erkänna att urfolk har äganderätt till markområden under vissa förutsättningar. I Sverige finns det ännu inte något stadgande i grundlag om samerna.

Sveriges riksdag antog dock 1992 en samesamingslag (1992:1433). Lagen innehåller stadganden om samesametinget som en särskild svensk statsmyndighet som skall främja den samiska kulturen samt om val av samesameting. Samesametinget har till uppgift att genom initiativ och framställningar främja en levande samisk kultur. Samesametinget beslutar i särskilt angivna ärenden såsom att fördela statsbidrag och medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer, att utse styrelsen för sameskolan, att leda det samiska språkarbetet, att medverka i samhällsplaneringen och att informera om samiska förhållanden.

Vid samesamingsvalet i Sverige 1993 fanns det ca 5 400 röstberättigade samer. Tinget inledde sin verksamhet hösten 1993.

Det är de *norska* statsmyndigheternas skyldighet, enligt den nya 110 a § som fogades till grundlagen 1988 (1988 nr. 432), att ordna förhållandena så att den samiska befolkningsgruppen kan skydda sitt språk, sin kultur och sitt samhällsliv.

Norge har också i juni 1990 som första stat ratificerat ILO:s urfolkskonvention.

Redan därförinnan gavs i Norge 1987 en särskild samelag (1987 nr 56). Lagen innehåller stadganden om det representationsorgan som samerna skall välja vid val dvs. samesametinget, om hur valet skall ske, om samesametingets årliga redogörelse för stortinget, om statens ekonomiska ansvar för samesametinget samt om det samiska och norska språkets jämlika ställning.

Samesametingets behörighet omfattar alla de ärenden som enligt tinget särskilt angår den samiska folkgruppen. Tinget är ett organ som väcker initiativ och gör framställningar samt ger utlåtanden och har beslutsmakt i den mån därom stadgas i någon annan lag.

Antalet röstberättigade samer vid valet av samesameting 1993 var ca 7 200 personer. Samesametinget hade 16 ordinarie anställda. För verksamheten hade anslagits ca 9 miljoner norska kronor. Det norska samesametinget bestämde 1993 om hur sammanlagt 66 milj. norska kronor skulle användas.

Grönland som hör till *Danmark* har en autonom särställning. Av öns 55 000 invånare är ca 85 % inuiter (eskimåer) som vid sidan av samerna är ett nordiskt urfolk.

I den danska grundlagen finns inga särstadganden om Grönlands ställning. Däremot stadgas i grundlagen om Grönlands representation

i det danska folketinget. Danmark har ännu inte ratificerat ILO:s urfolkskonvention.

Om Grönlands regionala självstyre "hjemmestyre" stadgades i en lag som gavs 1978. Självstyrelsen har definierats som en regional självstyrelse men inte på etniska grunder. I praktiken innebär detta t.ex. att rösträtten, fiskerätten, rätten att bilda bolag osv. bestäms så att de kopplas samman med områdets invånare men inte med inuiterna som en etnisk grupp. Eftersom inuiterna dock bildar en avsevärd majoritet tillhör den politiska makten och andra rättigheter de facto dem. Enligt huvudregeln hör till självstyrelse i form av hjemmestyre alla de ärenden som angår Grönland och som ifråga om finansieringen är i ordning. "Hjemmestyre" omfattar det lagstiftande parlamentet på Grönland "landsting" som väljer regeringen "landstyre".

Alaskas indianer, aleuter och inuiter började 1966 kräva sina markrättigheter av delstaten Alaska, som grundades 1959. Frågan löstes genom en lag 1971 (Alaska Native Claims Settlement Act). I lagen förkastades urfolkens krav på rätt till markerna. I stället för de rättigheter som förkastades gavs urfolken äganderätten till 11 % av delstaten Alaskas yta och ersättningar om 962 milj. dollar.

Genom lagen gavs urfolken inte utöver äganderätten några sådana jakt- eller fiskerättigheter som skulle ha uteslutit andra personer eller i övrigt skulle ha varit sär rättigheter inom de omkringliggande områdena. Enligt den juridiska litteraturen medför detta allvarliga konflikter mellan urfolken och den övriga befolkningen inom de områden som inte är föremål för urfolkens äganderätt. Särskilt de rättigheter som grundar sig på försäljning av fisketillstånd hotar att utestänga urfolkens medlemmar från fisket inom dessa områden. Det kanske svåraste problemet i Alaska var att rösträtten var oberoende av bosättningsplatsen när man röstade om nyttjandet av sådana marker som var i urfolkens besittning med stöd av äganderätt. Inom ett flertal områden bor en majoritet av dem som tillhör områdets urfolk utanför "hemlandet". De som bor innanför området och de som bor utanför det har så olika intressen att konflikten leder till oändliga stridigheter. Lagen tryggade inte heller urfolkens politiska, kulturella eller sociala sär rättigheter. Eftersom medlemmarna av ett urfolk inte har politiska sär rättigheter kommer de ofta i frågor som gäller deras språk och kultur i en oförmånlig

ställning inom de områden där den politiska beslutsmakten tillhör andra medborgargrupper.

I de nordliga och östliga delarna av Kanadas nordvästra territorium bor ca 17 500 inuiter. Deras ställning och rättigheter som ett urfolk har fastställts i den kanadensiska grundlagen.

Som ett resultat av långvariga förhandlingar fastställde den kanadensiska förbundsstaten under början av 1993 ett avtal med inuiterna om dessas krav på markrättigheter samt om grundande av ett nytt territorium under benämningen Nunavut inom det nordvästliga territoriet senast 1999.

Territoriet Nunavut omfattar ca 2 milj. km² dvs. 1/5 av Kanadas yta. Enligt avtalet om markrättigheter återbördas äganderätten till ett område om ca 353 000 km² dvs. 18 % av hela territoriets yta till inuiterna. Resterande 82 % som utgör statens mark (Crown land) förblir i förbundsstatens ägo. Inuiterna får vidare inom det område som de äger äganderätten till olje-, gas- och mineralfyndigheterna på ett område om ca 36 000 km². Den kanadensiska förbundsstaten betalar som ersättning åt inuiterna 1 148 milj. kanadensiska dollar under 14 år samt vissa royaltyandelar för utnyttjandet av oljan, gasen och mineralerna. Inuiterna har en sär rättighet att bedriva jakt utan licens inom hela Nunavut-territoriets område. Inuiterna avstår för sin del från ytterligare krav på Kanada i dess helhet och på dess havsområden.

Inom territoriet Nunavut får inuiterna i praktiken den politiska makten, särskilda konstitutionella organ och eget rättsväsende vilket redan existerar i Nordvästra territoriet. Som ett organ för statsförvaltningen inrättas ett lagstiftande organ som väljs genom val samt tillsätts en regering och en domstol för territoriet.

Inuiternas andel av de offentliga tjänsterna i landet ökas och för dem garanteras en jämlik ställning i de offentliga förvaltningsorganen samt inom de skydds- och utvecklingsprogram som gäller statens marker, vattenområden, planering, jakt, fiske och miljö.

Maoribefolkningen på *Nya Zeeland* är företrädd i parlamentet på etniska grunder sedan 1867. För närvarande är fyra av det nyzeeländska parlamentets 87 platser reserverade för maorerna. För valet av maorirepresentanter är landet indelat i fyra valdistrikt. Utöver dessa finns det en sedvanlig indelning av landet i valdistrikt. En röstande som hör till maorerna kan inom utsatt tid före valet meddela om han vill rösta i sin maorivalkrets eller i den sed-

vanliga valkretsens för medborgarna på hans boningsort.

2.3. Bedömning av nuläget

Samernas ställning i lagstiftningen och förvaltningen är för närvarande historiskt sett avsevärt svagare än under den svenska tiden. Detta beror på att det inte under långa tider före 1970-talet togs särskild hänsyn till samernas ställning i lagstiftningsarbetet.

Samernas språkliga och kulturella ställning är ännu inte tryggad i regeringsformen på samma sätt som den finsk- och svenskspråkiga befolkningens. Av denna anledning har utvecklingen av samernas ställning inom lagstiftningen, förvaltningen och ekonomin varit mer slumpartad än för den finsk- och svenskspråkiga befolkningsgruppen. På grund av strukturella brister i samhället kan samerna inte ännu få en tillräcklig förvaltningservice på sitt eget språk eller styra den verksamhet inom kommunal- eller statsförvaltningen genom vilken deras språk och kultur upprätthålls och utvecklas. Dessa omständigheter försätter i allmänhet den samiska befolkningsgruppen i en avsevärt svagare ställning ifråga om förvaltningservice och medborgerlig rätt till självbestämmande än den finsk- och svenskspråkiga befolkningsgruppen.

Inom vissa områden såsom rundradioverksamheten har samiskan och samernas självstyre redan en tillfredsställande ställning. Situationen är densamma i den senaste skollagstiftningen ifråga om sameområdets utbildningscentral. Genom den nya kyrkolagen förbättras samernas administrativa ställning avsevärt i församlingarna inom samernas hembygdsområde.

De rättigheter som samernas språklag ger försätter inte den samiska befolkningen i en jämlik ställning i språkligt hänseende med den finsk- och svenskspråkiga befolkningen ens inom samernas hembygdsområde. Därför är områdets kommuner inte tvåspråkiga i språk-lagens mening. Kommunerna har inte heller i övrigt någon skyldighet enligt lag att beakta de särbehov som har samband med samebefolkningens språk och kultur eller är sociala och ekonomiska till sin natur. Lagen förutsätter inte heller någon särställning för samerna i de kommunala företroendemannaorgan som fattar beslut som särskilt angår samebefolkningen. Lagstiftningen inom olika områden såsom

grundskollagen, gymnasielagen, lagen om barn-dagvård och lagen om användning av samiska hos myndigheter tillåter redan idag att samiskan och samekulturen främjas i kommunerna med stöd av statlig finansiering. Dessa möjligheter som lagstiftningen ger har dock inte utnyttjats fullständigt. Samerna har inte heller tillräckliga möjligheter att inverka på hur kommunerna använder, eller om de överhuvudtaget använder, den förhöjda allmänna statsandelen enligt lagen om statsandelar till kommunerna, för att ordna service på samiska fastän förhöjningen beviljas för att sådan service skall ordnas. Inom ramen för den kommunala självstyrelsen har samerna således inte för närvarande helt tillfredsställande möjligheter att i kommunerna påverka förutsättningarna för att upprätthålla samiskan och samekulturen eller att utveckla dessa förutsättningar. Trots allt är samernas andel av hela befolkningen inom samernas hembygdsområde ca 1/3.

I lagstiftningen har man inte heller tryggt någon särställning för samerna ifråga om förvaltningen av statens marker inom samernas hembygdsområde. De har inte heller någon sådan ställning ifråga om förvaltningen av renskötsel, fiske och jakt vilka traditionellt hör till samernas kulturform. De äger dock t.ex. ca 85 % av renarna inom samernas hembygdsområde. Nuläget står i konflikt med riksdagens önskemål och utlåtanden. Vidare utgör det ett hinder för att Finland skall kunna ratificera ILO:s urfolkskonvention vilken riksdagens grundlagsutskott redan iakttar i sin praxis.

Att lagstiftningen är bristfällig i fråga om samerna beror i huvudsak på att det vid lagberedningen inte alltid finns tillräckligt med kunskap om samernas särbehov. Det finns tills vidare inte heller några stadganden i grundlag som skulle ålägga lagstiftaren att utreda samiska särfrågor eller att beakta dessa. Beroende på dessa omständigheter påbörjas lagstiftningsarbete som gäller samernas ställning ofta slumpmässigt.

Samernas möjlighet att bli hörda vid riksdagsbehandlingen av sådana ärenden som särskilt angår dem har redan tryggats på grundlagsnivå i 52 a § riksdagsordningen. Å andra sidan tryggar lagstiftningen inte på något sätt samernas möjligheter att på ett behörigt sätt kunna delta i och påverka beredningen av de ärenden som särskilt angår dem redan före riksdagsbehandlingen. På grund av denna brist

har samerna inte alltid kommit att höras på det sätt som riksdagens grundlagsutskott har förutsatt. I dylika fall har man ibland blivit tvungen att avgöra ett lagstiftningsärende i riksdagen så att samekulturen inte har främjats fastän ärendet lika väl hade kunnat avgöras till samernas fördel.

Ur regeringens berättelser har riksdagen i viss mån fått uppgifter om utvecklingen av de frågor som berör samernas förhållanden och de förändringar som inträffat på dessa områden. Samernas egen uppfattning om betydelsefulla händelser ifråga om samernas ställning och förhållanden har vanligtvis kommit till riksdagens kännedom endast då samerna i enskilda fall har hörts av ett specialutskott. Genom dessa arrangemang har riksdagen inte fått någon helhetsbild av hur den vilja som riksdagen gett uttryck för har förverkligats ifråga om olika sameärenden.

Samerna sköter själva sina ärenden via delegationen för sameärenden. Delegationen för sameärenden är ett samiskt representationsorgan som valts genom direkt folkval. Den har dock inte någon sådan självständig beslutsmakt som man ursprungligen avsåg, i ärenden som gäller samiskan, samekulturen och nyttjandet av markområdena inom samernas hembygdsområde. Delegationen för sameärenden har inte heller som en permanent statskommitté som regleras i en förordning en sådan ställning som man avsåg för delegationen.

De verksamhetsresurser som delegationen för sameärenden har är också otillräckliga då man jämför med såväl dess nuvarande uppgifter som de övriga nordiska länderna. Det norska sametinget som motsvarar delegationen för sameärenden vad gäller antalet röstberättigade samt uppgifternas och verksamhetens natur hade 1993 till sitt förfogande en personal som var mer än fem gånger större och ett verksamhetsanslag som var ca tjugo gånger större än de motsvarande resurserna för delegationen för sameärenden.

Å andra sidan har kommunerna endast i begränsad utsträckning använt åt dem reserverade möjligheten att anställa tjänstemän för tolkning och översättning av och rådgivning på samiska. De härav föranledda kostnaderna skall täckas helt med statsandelar. Utsjoki och Enare kommuner har visserligen inrättat alla de tre tjänsterna, men endast en tjänst vid Utsjoki kommun har besatts. Enares kommunstyrelse har bestämt att inte tillsätta tjänsterna

då man ansett att det är mera ändamålsenligt att använda de reserverade anslagen för same-delegationen. I Enontekis och Sodankylä kommuner har tjänster inte inrättats.

För att dessa missförhållandena skall kunna rättas till förutsätts det en ny lagstiftning.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Mål och medel

Målet för denna proposition är att för samerna skapa en administrativ-politisk ställning som är tryggad i grundlag och med hjälp av vilken dessa mer än för närvarande skall kunna inverka på beslut i de ärenden som gäller det samiska språket och samekulturen samt samernas ställningen som ett urfolk. Om detta kan genomföras kommer det att främja samernas möjligheter att vårda, upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur samt sina sociala och ekonomiska förhållanden.

Denna proposition är i linje med de kulturpolitiska målsättningar som statsrådet uppställde 1993. Enligt dem skall staten garantera likartade förutsättningar för våra minoriteters kulturutbud och främja kulturellt självbestämmande samt en språklig mångsidighet bland minoriteterna. Det åligger särskilt staten att sköta denna uppgift.

Enligt det betänkande som riksdagens kulturutskott gav i ärendet är statsmaktens utgångspunkt för närvarande att trygga samernas kultur och språk på basis av en kulturell autonomi för att samerna också i framtiden skall kunna leva i enlighet med sin egen identitet och livsstil i vårt samhälle med många språk och många kulturer (KuUB 9/1993 rd).

Propositionen strävar också efter att förverkliga de mål som ILO:s urfolkskonvention uppställer. Samerna bör garanteras i konventionen angivna rättigheter att i en så stor omfattning som möjligt kontrollera sin egen ekonomiska, sociala och kulturella utveckling samt att delta i planeringen av denna på en regional och nationell nivå. Finland har ännu inte ratificerat konventionen men enligt den ståndpunkt som riksdagens socialutskott har intagit borde det dock vidtas åtgärder för att Finland skall få förutsättningar att ratificera konventionen. Dessutom bör enligt utskottet Finland redan innan konventionen ratificeras försöka styra

lagstiftningen och administrationen enligt stadgandena i konventionen och konventionens anda (ShUU 11/1990 rd).

Målen för denna propositionen är därtill i linje med artikel 128 om kultursamarbete som genom fördraget om Europeiska unionen (Maastrichtfördraget) har fogats till Romfördraget. Enligt denna strävar Europeiska gemenskapen (EG) efter att främja kulturen i sina medlemsländer, att ta hänsyn till etniska, regionala och lokala skillnader samt att respektera de olikheter och det mångfald som uppkommer på grund av dessa.

Genom denna proposition strävar man inte efter att omskapa samernas ställning i samhället utan att återskapa den så att den bättre motsvarar deras tidigare politisk-administrativa ställning. Samernas förfäder lapparna utgjorde en särskild medborgargrupp i vårt land. De levde och fattade beslut om sitt eget liv på basis av gällande lagstiftning och med iakttagande av sin egen kultur, sitt eget språk och sin egen livsstil. Senare har lapparnas ställning i lagstiftningen försvagats av orsaker som inte beror på dem själva. Denna negativa utveckling har lett till att samerna i kommunerna och i staten har ställts under ett administrativt och politiskt förmynderskap vilket leder till att de passiveras, frustreras och integreras i huvudbefolkningen. Statsmakten har under senare tider på olika sätt strävat efter att ändra denna utveckling i en för samerna positiv riktning.

De centrala medlen då den statliga kulturpolitiken skall förverkligas är lagstiftning, kulturförvaltning och kulturanslag.

Finland har redan i sin lagstiftning på grundlagsnivå genom 52 a § riksdagsordningen erkänt att samerna utgör en särgrupp då det gäller att höras i riksdagen. Enligt ett betänkande av riksdagens grundlagsutskott från år 1990 (GrUB 12/1990 rd) skall samerna garanteras en särställning som det enda urfolket i Finland. Urfolkens rättigheter har också på andra håll tryggats i större utsträckning än vad statens internationella förbindelser förutsätter för garanterandet av hela befolkningens mänskliga rättigheter.

Urfolkens självbestämmande har i olika delar av världen ordnats enligt tre olika huvudmodeller:

1. enbart som en äganderätt till ett område till vilken för närvarande anknyts nyttjanderätter som avser det omkringliggande området,

2. som en regional självstyrelse med politiska rättigheter och

3. som en etnisk-politisk självstyrelse.

På basis av dessa huvudmodeller har man senare utvecklat olika kombinationsmodeller.

Äganderätten till marken binder urfolket vid det område som det traditionellt bebott. Huvudmålet för denna lösning är att för folket trygga en ekonomisk självbestämmanderätt som har sin grund i den besittningsrätt som tillkommer en ägare. Ett typiskt exempel på denna modell är den äganderätt till marken som Alaskas indianer, aleuter och inuiter garanterades i början av 1970-talet och till vilken knöts avsevärda ekonomiska ersättningar. Lösningen har i efterhand kritiserats för att den inte utöver äganderätten garanterar dessa folk några politiska, kulturella eller sociala rättigheter. Alaskas urfolk har inte heller någon rätt att idka sina traditionella näringar, fiske och jakt, utanför de områden som de äger fastän det är helt uppenbart att de är i behov av sådana rättigheter.

Det regionala självstyret för ett urfolk beskrivs i allmänhet som enbart en regionförvaltning. Detta beror på att de självstyrelsemodeller som realiserats inte utgår ifrån att någon etnisk grupp skall ges sär rättigheter utan att alla de som är bosatta inom området på en jämlik basis skall ha t.ex. rösträtt, rätt att fiska och rätt att äga mark. Denna självstyrelsemodell fungerar dock tillfredsställande för ett urfolk endast om detta utgör en majoritet inom sitt område såsom inuiterna (eskimåerna) vilka bildar en majoritet om 85 % på Grönland. Även inom det territorium som under namnet Nunavut kommer att grundas i Kanada 1999 kommer urfolket att utgöra en majoritet av motsvarande storlek.

Den etno-politiska självstyrelsemodellen används bl.a. av samerna i de nordiska länderna. Den beviljar urfolken inom ett visst område särskilda rättigheter som den övriga befolkningen inte har. Fastän urfolkens rättigheter till vissa delar har samband med folkens hembygdssområden bestäms rättigheterna på etniska inte på regionala grunder. En etno-politisk självstyrelse är alltid ett parallellsystem för det nationella och lokala politiska systemet och är inte likvärdigt med eller ett alternativ till dessa system. Svårigheten är att bestämma behörighetsgränserna mellan de olika systemen. I Finland har frågan om behörighetsgränserna inte tidigare varit aktuell för samerna eftersom

delegationen för sameärenden endast har en rådgivande ställning och inte någon besluts-makt.

Till den etno-politiska självstyrelsemodellen har man i vissa demokratiska stater fogat en rätt att inverka på den nationella lagstiftningen. I Nya Zeeland har man för urfolket maorerna reserverat en särskild kvot för representation i riksdagen. Man har stannat för denna lösning därför att den ifrågavarande minoriteten inte på grund av att den är så obetydlig i annat fall har någon möjlighet att överhuvudtaget få företrädare i riksdagen eller åtminstone inte ett tillräckligt antal. Även i Europa används system av motsvarande art bl.a. i Tyskland som garanterar den danskspråkiga minoriteten representation i riksdagen.

De tre ovannämnda självstyrelsemodellerna vilka samtliga är inriktade på att stärka lokal-förvaltningen utesluter inte varandra. Tvärtom innefattar t.ex. grundandet av Nunavut-territoriet — en regional självstyrelselösning — ett avtal om inuiternas rätt till marken. Därigenom garanteras inuiterna äganderätten till marken inom vissa områden, gruvrättigheter som anslutits till äganderätten inom ett mer begränsat område, rätt till fiske och jakt på kronomarkerna inom hela territoriet, rätt att besluta om skydds- och utvecklingsprogram för "kronomarkerna", ersättningar i pengar samt kulturella, språkliga, sociala och ekonomiska förmåner.

De nordiska ländernas etno-politiska självstyrelsemodell innehåller för sin del vissa språkliga och politiska rättigheter samt rättigheter som har samband med nyttjandet av marken och som garanterats endast samerna. Utöver dessa rättigheter finns det i Finland enligt lag ett särskilt "samernas hembygdsområde" och i Sverige en "lapplandsgräns" samt "odlingsgräns" innanför vilka samernas rättigheter är starkare än på andra håll.

Förhållandena ifråga om befolkning, politik, kultur och historia inom respektive område har inverkat på urfolkens olika självstyrelsemodeller.

Samernas rätt till markområdena utreds särskilt i samband med beredningen av samelagen som inrikesministeriet har gett i uppdrag åt delegationen för sameärenden. Det är inte i detta sammanhang skäl att beröra dessa rättigheter.

Samerna utgör en minoritet om 1/3 av

befolkningen inom samernas hembygdsområde. Erfarenheterna av områdets självstyrelse visar att en regional självstyrelsemodell som baserar sig på majoritetsbeslut inte tryggar samernas ställning. En sådan lösning skulle i princip vara möjlig endast i Utsjoki kommun som har en samemajoritet.

Utgångspunkten för propositionen är att självbestämmanderätten för samerna i Finland i de ärenden som särskilt angår dem skall vidareutvecklas på basis av en etno-politisk lösning och de därtill anknutna särskilda rättigheterna närmast inom samernas hembygdsområde.

Med denna utgångspunkt föreslås att samernas administrativt-politiska ställning skall tryggas genom stadganden i grundlag och i lag. Samerna skall som ett urfolk inom samernas hembygdsområdet ha en i grundlag tryggad kulturell autonomi i frågor som berör deras språk och kultur. Genom ett sådant stadgande strävar man till att i den framtida lagstiftningen särskilt inta bestämmelser om organen, behörighetsgränserna och uppgifterna för sameförvaltningen samt den kommunala självstyrelsen och statsförvaltningen i de frågor som berör samernas språk och kultur. Skötseln av de uppgifter som hör till samernas kulturella autonomi skall tryggas med statsmedel. Samernas kulturella autonomi skall vara dynamisk och samerna skall kunna själva utveckla den. Samernas demokratiska representation, samesametinget, skall fungera som ett centralt organ för den kulturella autonomin. Tinget skall inrättas genom en lag och ersätta delegationen för sameärenden.

3.2. De viktigaste förslagen

Regeringsformens stadgande om samernas kulturella autonomi

I denna proposition föreslås att i regeringsformen skall intas ett stadgande (51 a §) om att samerna som ett urfolk, i enlighet med vad i lag närmare stadgas, skall tillförsäkras kulturell autonomi inom deras hembygdsområde i ärenden som gäller deras språk och kultur.

De stadganden som föreslås att skall intas i 51 a § regeringsformen bildar grunden för samernas kulturella autonomi. Om detta skall närmare stadgas i lagen om samesametinget. Omfattningen av samernas rättsställning som skall skyddas i grundlag skall därför bestämmas dels

i stadgandet som föreslås ingå i 51 a § regeringsformen och dels i lagförslaget om samesamfundet på samma sätt som grundlagsskyddet för det kommunala självstyret.

Det föreslagna stadgandet går på samma linje som de ståndpunkter som riksdagens grundlagsutskott intagit enligt vilka utskottet menat att samerna utgör det enda urfolket i Finland och de i denna egenskap är en grupp som kan ha särskilda rättigheter. På denna grund bygger grundlagsstadgandet i 52 a § riksdagsordningen som gäller hörande av samerna i riksdagen.

Samernas hembygdsområde som sedan 1973 har nämnts i förordningen om delegationen för sameärenden och för närvarande också i andra lagar såsom samernas språklag, grundskollagen, gymnasielagen och kyrkolagen. Till samernas hembygdsområde skall i enlighet med den tidigare praxisen höras Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapplands renbeteslags område i Sodankylä kommun. Samerna skall utöva sin kulturella autonomi i huvudsak inom samernas hembygdsområde. I vissa ärenden t.ex. ifråga om samernas skolgång kan det i framtiden bli motiverat att tillämpa principen om självstyre även utanför samernas hembygdsområde (jfr. KuUU 2/1992 rd).

Begreppet kulturell autonomi bestämmer gränserna för samesamfundets behörighet. Begreppet skall till sitt innehåll vara bundet till 14 § 3 mom. i regeringspropositionen med förslag till ändring av grundlagarnas stadganden om de grundläggande fri- och rättigheter. Enligt detta skall samerna som urfolk och vissa andra grupper ha rätt att upprätthålla och utveckla sitt eget språk och sin egen kultur. Detta skulle betyda att 14 § 3 mom. utgör samernas grundrättsstadgande och den föreslagna 51 a § ett stadgande om samernas kulturella autonomi.

Den grundrättighet att utöva och upprätthålla sitt språk och sin kultur som föreslås för samerna som ett urfolk innefattar redan i sig en tanke om att samerna själva mer än för närvarande skall få bestämma om dessa frågor och styra den framtida utvecklingen beträffande dem. Det finns också ett klart ställningstagande av lagstiftaren om en samisk självbestämmanderätt. Riksdagen godkände genom sitt brev statsrådets kulturpolitiska redogörelse 1993 och i samband därmed förutsatte riksdagen att en tillräcklig nivå på samernas språkliga och kulturella rättigheter tryggas på basis av kulturell autonomi.

Strävan till en kulturell autonomi för samerna är också i linje med artikel 7 i ILO:s urfolkskonvention vilken tryggar urfolkens rätt att så långt som möjligt kontrollera sin kulturella utveckling. Enligt riksdagens socialutskott (SoUU 11/1990 rd) borde Finland redan innan konventionen ratificeras i sin lagstiftning beakta bestämmelsen i denna artikel. Den kulturella autonomi som föreslås för samerna skulle vidare förbättra förutsättningarna för en ratificering av konventionen.

Riksdagen har i sitt brev med anledning av statsrådets kulturpolitiska redogörelse 1993 förutsatt att en tillräcklig nivå på samernas språkliga och kulturella rättigheter skall tryggas på basis av en kulturell autonomi. Detta förutsätter ny lagberedning. Vidare har riksdagsutskotten i olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid enskilda frågor som gäller samerna såsom att förutsättningar skapas för en ratificering av ILO:s urfolkskonvention (UtUB 26/1990 rd), att frågan om en samelag i brådskande ordning tas upp till behandling i riksdagen (GrUU 3/1990 rd och JsUB 8/1993 rd), att samerna skall kunna höras utanför riksdagen då ett ärende bereds (GrUB 12/1990 rd) och att man följer upp tillämpningen av statsandelssystemet då service anordnas för personer med samiska som modersmål (FvUB 5/1992 rd).

Sametingslagen

Den delegation för sameärenden som inrättades genom en förordning 1973 var ursprungligen avsedd att vara en temporär lösning som skulle ersättas med ett "sameparlament" efter att den samelag som då föreslogs hade antagits. Beredningen av samelagen är dock alltjämt på hälft varför det är ändamålsenligt att nu stifta en sametingslag samtidigt som ett administrativt grundlagsstadgande om samernas ställning. Även i Sverige och Norge verkar samernas representativa organ för närvarande med stöd av ett stadgande på lagnivå.

I denna proposition föreslås att en samesamfundslag stiftas som ersätter den nuvarande förordningen om delegationen för sameärenden. Lagens syfte skall vara att trygga kulturell autonomi för samerna som ett urfolk i frågor som angår samernas språk och kultur. För skötande av frågor i anknytning till den kul-

turella autonomin skall samerna genom direkt folkval bland sig välja ett sameting.

Administrativt har delegationen för sameärenden verkat från 1986 i anslutning till inrikesministeriet som en del av regionalpolitiken. I denna proposition föreslås dock att sameetinget skall verka inom justitieministeriets förvaltningsområde. Sameärendena har även tidigare hört till justitieministeriet. Samerna är också en minoritet med eget språk vars självstyrelse bör utvecklas på det sätt som riksdagen förutsätter. Med dessa utgångspunkter är det motiverat att sameärendena handläggs av justitieministeriet som också handhar övriga minoritetsärenden samt frågor som gäller språklagstiftningen, vallagstiftningen och självstyrelsen för landskapet Åland.

Statsmakten har i olika sammanhang erkänt sitt ekonomiska ansvar för de frågor som gäller samerna. Detta ansvar framgår inte för närvarande i lag. Sameförvaltningens verksamhetsförutsättningar har under de senaste tiderna med tanke på anslagen varit otillfredsställande. Därför har samedelegationen haft stora problem att klara av de uppgifter som den blivit anförtrodd i lag. Staten bär dock ändå ansvaret för tryggheten av urfolkens språk, kultur, kulturservice och kulturförvaltning. Staten skall ytterligare visa på de förutsättningar som föreligger för skötandet av dessa uppgifter (KuUB 9/1993 och FvUB 5/1992 rb). I propositionen föreslås att staten i budgeten skall reservera ett anslag för de uppgifter som anges i sametingslagen.

För tryggnad av sametingets funktionsförutsättningar föreslås att på samma gång som lagen om sameting stiftas skall stadganden om reglerna för ovan nämnda statsandelar för kommun i lagen om användning av samiska hos myndigheter upphävas och för detta ändamål reserverade anslag skall användas för anställande av sametingets personal.

Begreppet same har i propositionen såttillvida bibehållits oförändrat att en person dels själv måste betrakta sig som en same och dels måste ha en samisk bakgrund som ett sakmotiv för att betraktas som en same. Dessa sakmotiv föreslås nu utvidgade med två nya grunder.

De samer som idag definieras på en språklig grund är ättlingar till lapparna vilket ovan konstaterats. En del av dessa ättlingar har eventuellt förlorat samiskan som sitt modersmål för så länge sedan att de inte enligt den

gällande definitionen längre betraktas som samer. Därför föreslås att som en same skall betraktas, oberoende av en samisk bakgrund, även ättlingar till en sådan person som har antecknats som en fjäll-, skogs- eller fiskelapp i jordböcker, uppbördslängder eller mantalslängder.

Samerna har rösträtt vid val av delegationen för sameärenden. Det är möjligt redan enligt den gällande lagen att ett barn till en same inte längre är en same och inte är röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden, om inte någon av hans mor- eller farföräldrar har haft samiska som modersmål. Även den sametillhörighet som föreslås baseras på begreppet lapp skall vara oberoende av modersmålet eftersom begreppet baseras på statliga myndighetsdokument rörande jordskatter och inte på språket. Av denna orsak föreslås att som same skall betraktas en person med föräldrar av vilka åtminstone den ena har antecknats eller hade kunnat antecknas som röstberättigad vid val av delegation för sameärenden eller sameting. Ett motsvarande stadgande finns i den svenska sametingslagen.

Samernas hembygdssområde föreslås kvarstå sådant det är.

Sametingets uppgifter skall behandlas i 2 kap. i den föreslagna sametingslagen. Sametingets uppgift skall vara att sköta samernas egna språk och kultur samt frågor som har samband med deras ställning som urfolk. Sametingets behörighet skall såttillvida förbli oförändrad att det i huvudsak skall vara ett organ som väcker initiativ, gör framställningar och avger utlåtanden i frågor som gäller samernas kulturella autonomi. Nytt skulle vara att sametinget föreslås få beslutsmakt ifråga om fördelningen av anslag avsedda för samernas gemensamma bruk. Sametinget skall vidare kunna ha beslutsmakt även i andra frågor till den del därom stadgas i annan lag. Sådana frågor nämns bl.a. i samernas språklag.

Sametinget skall dessutom årligen utarbeta en redogörelse för betydelsefulla händelser i utvecklingen av ärenden som angår samerna. Redogörelsen skall sändas till statsrådet för att bli befördrat till riksdagen för behandling i samband med regeringens berättelse. I sin redogörelse skall sametinget ha möjlighet att frambära sådana lagstiftningsinitiativ som de anser viktiga och som borde befordras till riksdagen för behandling.

Sametinget skall vara ett representationsorgan som samerna har valt genom val. Det är följdenligt att i lagen nämns att sametinget representerar samerna i de ärenden som hör till det i nationella och internationella sammanhang. Redan för närvarande representerar i praktiken delegationen för sameärenden samerna t.ex. vid hörande i riksdagen och vid internationella konferenser såsom vid beredningen av FN:s deklaration om urfolk. Delegationen för sameärenden är vidare representerad i integrationsdelegationen som handlägger ärenden som hör samman med integrationsutvecklingen i Västeuropa.

Stadgandena om sametingets sammansättning och sammanträden skulle förbli i huvudsak oförändrade enligt det föreslagna 3 kap. För att det skall kunna undvikas att rösterna faller lika vid en omröstning föreslås att antalet ledamöter ökas från 20 till 21. Den betydelse samernas hembygdsområde och dess olika delar har betonas genom ett förslag om att det från var och en av de fyra kommunerna inom området skall väljas, såsom även för närvarande, minst två representanter. Som en avvikelse från den nuvarande ordningen föreslås vidare att i var och en av de fyra kommunerna skall väljas en ersättare som vid behov kan delta i sametingets sammanträden i stället för kommunens ordinarie representant. Statsrådets allmänna sammanträde skall förordna ledamöterna och ersättarna till deras uppdrag och bevilja dem befrielse såsom hittills.

Sametinget skall enligt tidigare praxis ha en ordförande och två vice ordförande. Med avvikelse från det nu gällande föreslås att ordföranden skall sköta sitt uppdrag som en huvudsyssla och för sitt uppdrag skall erhålla månadslön. Det har visat sig att redan de nuvarande uppgifterna för ordföranden i delegationen för sameärenden förutsätter att den som valts handhar detta på heltid för skötseln av nationella, nordiska och internationella frågor och i frågor som har samband med integrationsutvecklingen i Västeuropa. Dessa uppgifter ökar i antal enligt förslaget. Även ordföranden för det norska sametinget och styrelseordförande för svenska sametinget innehar sitt uppdrag som huvudsyssla.

Det nuvarande arbetsutskottet i delegationen för sameärenden kallas i propositionen för styrelse. Styrelsens uppgift skall vara att bereda ärendena för sametingets sammanträden och att verkställa tingets beslut. Till sametinget

skall vidare höra en valnämnd och övriga nödvändiga organ som också har hört till delegationen för sameärenden. En del av sametingets behörighet skall angående vissa ärenden kunna överföras på andra organ. Om dessa frågor skall närmare bestämmelser intas i arbetsordningen för sametinget. I en förordning skall intas stadganden om sametingets byrå och personal.

Val av sametinget skall förrättas vart fjärde år i huvudsak på samma sätt som val av delegation för sameärenden. För valet skall landet bilda en enda valkrets. En valnämnd skall förrätta valen i enlighet med stadganden i lag och i valreglementet som fastställts av justitieministeriet.

Valnämnden skall i enlighet med tidigare praxis ha en ordförande, fyra ledamöter och för dem personliga ersättare. Nämnden skall ha en ledamot och en ersättare från var och en av de fyra kommunerna inom samernas hembygdsområde. Valnämnden skall ha rätt att anställa en sekreterare och med tillstånd av justitieministeriet annan behövlig personal.

Röstberättigad vid val av sameting är såsom tidigare varje same som före valåret fyllt 18 år och som är finsk medborgare.

Vallängden skall ange de röstberättigade vid val av sametinget. I vallängden skall liksom tidigare antecknas de röstberättigade i enlighet med vallängden för den föregående delegationen för sameärenden eller sametinget. Denna längd skall kompletteras med uppgifter ur befolkningsregistret om nya röstberättigade och de som avlidit skall strykas ur längderna. Vallängden skall kompletteras även ifråga om två nya grupper. I dessa skall en sådan person antecknas som yrkar därpå och som är en same i egenskap av ättling till en lapp. En sådan person skall förete en sannolik grund för sitt yrkande såsom en släktutredning fram till den förfader som har antecknats som lapp i en jordbok, uppbörds- eller mantalslängd från 1875 eller senare. Vidare skall i vallängden upptas en person som yrkar på detta om åtminstone någondera av föräldrarna har antecknats eller hade kunnat antecknas som röstberättigade vid val av delegationen för sameärenden eller av sametinget fastän den yrkandes egna samiskspråkliga släktrötter utsträcker sig vidare än till far- eller morföräldrarna.

För att rösträtten skall kunna kontrolleras

skall valnämnden skicka ett meddelande på kort till de röstberättigade och hålla vallängden framlagd på sedvanligt sätt.

Valbar skall enligt tidigare praxis vara varje röstberättigad som samtycker till att vara kandidat och inte står under förmynderskap.

Valet skall förrättas på samma sätt som tidigare med anlitande av posten så att röstningshandlingarna sänds som en rekommenderad försändelse till den röstberättigade som skall returnera handlingarna till valnämnden på samma sätt efter att han röstat.

De personer som vårdas på vårdanstalter eller i hemmet och som inte annars skulle kunna rösta utan oskäligt besvär skall få rösta där de vårdas. För röstning där den röstberättigade vårdas skall valnämnden förordna en valförrättare och en suppleant för honom i varje kommun. Röstningen skall förrättas med bistånd av valförrättaren och utöver denna skall vid röstningen vara närvarande en person som valts eller godkänts av den röstande och som antecknats i sametingets vallängd. Röstningen i utlandet skall ske genom anlitande av posten såsom tidigare.

Valnämnden skall fastställa valresultatet. Till ledamöter av sametinget skall genom beslut av statsrådets allmänna sammanträde utses de 21 personer och till ersättare de 4 personer som vid valet har fått de flesta rösterna, varvid det skall beaktas att till sametinget skall höra 2 ledamöter och 1 ersättare från var och en av de fyra kommunerna inom samernas hembygdsområde. Valresultatet skall meddelas justitieministeriet för att föredras för statsrådets allmänna sammanträde.

Enligt 5 kap. om sökande av ändring skall besvär få anföras över ett beslut av sametinget enligt stadgandena i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50) om inte besvärshöjningen särskilt har nekats.

I det sista dvs. 6 kap. skall enligt rådande praxis stadgas att sametinget anställer sina tjänstemän och arbetstagare. Vidare skall stadgas att närmare föreskrifter om tillämpning av lagen ges genom förordning samt i valreglementet och i arbetsordningen för sametinget. Slutligen ingår ett ikraftträdelse- och övergångsstadgande genom vilket delegationen för sameärenden kan förordnas att mitt i valperioden verka som sameting med sina tidigare tjänstemän till slutet av sin valperiod.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Propositionen har inga nämnvärda statsfinansiella verkningar.

Personalen vid samtinget är inte statsanställda och inte heller statstjänstemän utan de står i ett anställningsförhållande till sametinget. Basen för personalen vid sametinget kommer liksom i delegationen för sameärenden att utgöras av generalsekreteraren, den lagfarna sekreteraren och byråsekreteraren samt translatorerna vid byrån för samiska språket. Dessa personer skall samedelegationen enligt övergångsstadgandena efter att lagen trätt i kraft flytta till motsvarande uppgifter vid sametinget utan att tjänsterna förklarats lediga att sökas om tjänstemannen är behörig att sköta tjänsten. Vidare föreslås att åt ordföranden av sametinget skall erläggas en månadslön för att denne på heltid deltar i sametingets arbete. Det föreslås vidare att i byrån för samiska språket skall inrättas en translatorstjänst som fanns upptagen redan i regeringens proposition 1990 med förslag till samernas språklag.

Sametinget skall ha en ordförande med huvudsyssla samt en generalsekreterare, en lagfaren sekreterare och en byråsekreterare. Dessa kommer att medföra årliga lönekostnader om ca en miljon mk.

Byrån för samiska språket kommer att ha två translatorer. Dessa kommer att medföra årliga lönekostnader om ca 390 000 mk.

Då man beaktar hyror, kontorsutgifter, möteskostnader, mötesarvoden och ersättningar för inkomstbortfall samt övriga kostnader ger sametinget och byrån för samiska språket upphov till kostnader om sammanlagt ca 2 030 000 mk. Detta skulle utgöra ca 500 000 mk mer än i år.

Det årliga anslaget för sametinget, byrån för samiska språket och skolternas förtroendeman borde intas i statsbudgeten under ett särskilt moment så att riksdagen kan följa med utvecklingen av anslaget.

Upphävningen av 25 § i lagen om användning av samiska hos myndigheter och ändringen av denna lags 26 och 27 §§ leder dels till att man inte längre i statsbudgeten behöver reservera anslag för statsandelar eller för statsunderstöd för sådana kostnader som tjänster som inrättats i kommuner på samiska hembygdsområdet för samiska tolknings-, översätt-

nings- eller rådgivningsuppgifter föranlett. För innevarande år har för ändamålet använts ca 500 000 mk. Sålunda uppkommer på grund av propositionen inga nya utgifter för staten.

Förslaget kommunalekonomiska verkningar förblir små med beaktande av att av sådana tjänster för vars kostnader ej längre erläggs full statsandel finns det endast en av åtta möjliga i samernas hembygdsområde.

4.2. Verkningar ifråga om organisation och personal

I samband med reformen skall de ärenden som gäller sameförvaltningen och med dem ett årsverke överföras från inrikesministeriets förvaltningsområde till justitieministeriets förvaltningsområde.

Propositionen har inga direkta verkningar på förhållandet mellan den särskilda sameförvaltningen, kommunalförvaltningen och statsförvaltningen. Statsandelarna för den enda tolknings-översättartjänst som för närvarande finns i Utsjoki by skulle upphöra, vilket kunde innebära att tjänsten indras. Å andra sidan skall sametinget ändå ha en motsvarande tjänsteman som verkar i denna kommun. Till följd av den föreslagna ändringen av regeringsformen blir det möjligt att ta in ärenden som hör till samernas kulturella autonomi i lagstiftningen om kommunal- eller statsförvaltningen inom samernas hembygdsområde eller att överföra dessa uppgifter från kommunal- eller statsförvaltningen till en särskild sameförvaltning.

Den allmänna byrån för delegationen för sameärenden och byrån för samiska språket verkar i hyrda utrymmen som tillhör det tidigare elevhemmet vid högstadiet i Enare kyrkoby. Delegationen har inga särskilda mötesutrymmen varför den blir tvungen att sammanträda i tillfälliga utrymmen. Det skulle vara motiverat att för det sameting som skall inrättas få egna verksamhetsutrymmen, vilket det norska sametinget redan har. Det har föreslagits att egna verksamhetsutrymmen skall byggas för det svenska sametingets behov.

4.3. Verkningar ifråga om samernas ställning

Samerna har inte någon särställning vid kommunala eller statliga myndigheter och dessa myndigheter har ingen skyldighet att

beakta den samiska folkgruppens särbehov då den bereder ärenden eller fattar beslut.

Å andra sidan har samerna själva en demokratiskt vald representation som dock inte har någon lagstadgad rätt att utöva beslutsmakt i ärenden som särskilt angår samerna.

Den ändring av regeringsformen som föreslås kommer att skapa förutsättningar för att förbättra den samiska folkgruppens ställning inom den kommunala självstyrelsen, i statsförvaltningen och i en särskild sameförvaltning allt eftersom samernas kulturella autonomi och den anknutna förvaltningsservicen utvecklas genom lagstiftning. Stadgandet skapar också en skyldighet för staten att verka så att samernas kulturella autonomi förverkligas genom lagstiftningen. Då lagändringarna trätt i kraft kommer samernas kulturella autonomi att höra under internationella människorättskonventioner. En senare försvagning av denna ordning skulle således kunna betyda också ett brott mot internationellrättsliga förpliktelser. Sålunda kommer det föreslagna stadgandet att förbättra den samiska folkgruppens ställning i förvaltningen och att öka samernas jämlikhet då det gäller utbudet av förvaltningsservice.

Den redogörelse som sametinget årligen utarbetar för den berättelse som regeringen skall avge till riksdagen ger samerna en möjlighet att uttrycka sin uppfattning åt lagstiftaren om hur samernas språkliga och kulturella förhållanden och samernas kulturella autonomi har utvecklats.

Om ett sameting inrättas, vilket nu föreslås, kommer för samerna som ett urfolk att skapas ett demokratiskt valt representativt och administrativt organ som kan handha frågor som hör samman med samernas kulturella autonomi. Sålunda kommer sametinget att förbättra den samiska folkgruppens ställning i självstyrelsen såväl på en lokal som på en riksomfattande nivå. Vidare kommer sametinget att trygga samernas egna möjligheter att främja samernas särställning som ett urfolk.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Tidigare beredningsskeden

Behovet att inrätta en särskild sameförvaltning har utretts ända sedan 1940-talet. Kommittén för samefrågor föreslog i sitt betänkande (kommittébetänkande 1952:12) att man

skulle stifta en samelag genom vilken ett sameområde skulle bildas och en definition på en same skulle ges. Som ett organ för sameförvaltningen föreslogs kommunala rådgivande samefullmäktige som skulle utses genom val samt en byrå för sameärenden i statsrådets kansli. Föredraganden vid byrån skulle tillsammans med en företrädare för samerna bereda alla de ärenden som särskilt gällde samernas rättigheter och intressen och hade anknytning till sameområdet. Han skulle också väcka initiativ och ge utlåtanden rörande dem. Föredraganden i sameärenden skulle verka som föredragande vid samtliga ministerier.

Samekommittén föreslog i sitt betänkande 1973 liksom kommittén för samefrågor en samelag som skulle definiera ett sameområde och en same som person. Vidare föreslås i betänkandet att ett sameparlament som utses genom val skulle inrättas. Detta skulle ha en långtgående rätt att besluta om sameområdets naturtillgångar.

Ingetdera av kommittébetänkandena ledde till någon regeringsproposition.

Delegationen för sameärenden föreslog i sitt betänkande 1990 (kommittébetänkande 1990:32) att en särskild samelag skall stiftas. Delegationen föreslog att samebefolkningen i enlighet med samelagen inom samernas hembygdsområde skulle återfå rätten till markområdena, vattnen och näringarna och förutsättningar skulle skapas för att utveckla samebefolkningens kultur, språk och samhällsförhållanden. Genom de föreslagna arrangemangen skulle inte de rättigheter som har samband med någons privata egendom eller vedertagna näringar minskas. I den föreslagna lagen skulle en same och samernas hembygdsområde definieras i huvudsak på det sätt som har föreslagits ovan. Vidare skulle i samelagen finnas de centrala stadgandena om sametinget till vilket de uppgifter som för närvarande hör till delegationen för sameärenden skulle överföras. Enligt förslaget skulle sametinget också ha beslutsmakt. De frågor som faller under denna beslutsmakt har inte specificerats i förslaget.

Beredningen av det grundlagsstadgande som gäller grunderna för sameförvaltningen och av den lag som skall ersätta förordningen om delegationen för sameärenden var avsedd att inledas samtidigt i den kommitté som inrikesministeriet tillsatte bl.a. för beredningen av den lagstiftning som gäller de rättigheter som riktar

sig mot samernas mark och vatten. Man avstod dock till följd av att delegationen för sameärenden så önskat från att tillsätta en kommitté och den fortsatta beredningen av frågan om rättigheterna till samernas mark och vatten gavs i uppdrag åt delegationen. Beredningen av grundlagsstadgandet om basen för sameförvaltningen och den lag som skall ersätta förordningen om delegationen för sameärenden har å andra sidan getts i uppdrag åt justitieministeriet.

Riksdagen förutsatte då den genom sin skrivelse av den 1 oktober 1993 godkände statsrådets kulturpolitiska redogörelse 1993 att en tillräcklig nivå på samernas språkliga och kulturella rättigheter skall tryggas på basis av kulturell autonomi.

5.2. Samearbetsgruppens betänkande

Justitieministeriet tillsatte den 13 maj 1993 en arbetsgrupp (samearbetsgruppen) för att i form av en regeringsproposition bereda ett förslag till ett grundlagsstadgande om basen för sameförvaltningen och för att ersätta förordningen om delegationen för sameärenden med stadganden på lagnivå. Till arbetsgruppen hörde företrädare för justitieministeriet, inrikesministeriet och delegationen för sameärenden. Arbetsgruppen överlämnade den 4 februari 1994 sitt enhälliga betänkande till justitieministeriet.

5.3. Fortsatt beredning

Utlåtande om arbetsgruppens förslag begärdes av olika myndigheter och av vissa sakkunniga i statsförfattningsrätt. Utlåtandena förhöll sig i allmänhet positivt till förslagen.

Samedelegationen föreslog i sitt brev av den 22 april 1994 att de i lagen om användning av samiska hos myndigheter avsedda statsandelarerna och statsunderstöden till kommunerna skall omfördelas. Justitieministeriet bad med anledning av detta utlåtande av kommunerna på samernas hembygdsområde. Enare och Sodankylä kommuner meddelade att de understöder samedelegationens förslag medan Enontekis och Utsjoki kommuner motsatte sig att propositionen förverkligas.

Propositionen har slutförts på basis av ovan nämnda betänkande och de erhållna utlåtande-

na som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet i samarbete med samedelegationen. Under den fortsatta beredningen har hörts handels- och industriministeriet (gruvärenden), forststyrelsen och Lapplands landskapsförbund.

6. Samband med internationella fördrag och förpliktelser

Propositionens samband med den internationella människorättskonventionen och ILO:s konvention nr 169 som gäller urfolk och stamfolk har refererats i avsnitt 2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Regeringsformen för Finland

I Regeringsformen för Finland ingår inga stadganden som gäller samernas ställning. Enligt den föreslagna 51 a § skall för samerna som ett urfolk garanteras en kulturell autonomi inom ett särskilt område i frågor som angår deras språk och kultur i enlighet med vad som stadgas i lag.

I det föreslagna lagrummet avses med en same en person som definieras i någon annan lag. För närvarande definieras en person som en same enligt 2 § 1 mom. lagen om användning av samiska hos myndigheter och det föreslås att en ny definition intas i 3 § 1 mom. i förslaget till sametingslag. Utgångspunkten för vartdera fallet är att begreppet same baserar sig på att en person själv betraktar sig som en same och att han har ett samiskt ursprung. Den definition som föreslås är något mer omfattande än den nuvarande och motsvarar bättre den norska och svenska definitionen på en same.

Enligt förslaget strävar man efter att trygga samernas autonoma ställning med beaktande av att samerna är ett urfolk. Dessa rättigheterna är sålunda avsedda att vara sådana rättigheter som tillkommer en befolkningsgrupp på samma sätt som i 52 a § riksdagsordningen i vilken hörandet av samerna i riksdagen tryggas i ärenden som särskilt angår dem. Samernas ställning som Finlands enda urfolk framgår av internationella fördrag.

Vad som avses med samernas hembygdsområde bestäms på basis av annan lagstiftning. Med detta avses nuförtiden så som detta definieras i 2 § 2 mom. lagen om användning av

samiska hos myndigheter och som det föreslås bli definierat på samma sätt i 4 § i förslaget till sametingslag. Samernas hembygdsområde omfattar områdena inom Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapplands renbeteslags område i Sodankylä kommun.

Samernas kulturella autonomi skall enligt förslaget bestämmas av regeringsformens stadgande (14 § 3 mom.) som föreslås bli ändrat genom ändring av grundlagarnas stadganden. I stadgandet ifråga föreslås att samerna som urfolk och vissa andra grupper skall ha rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. I detta sammanhang skall begreppet kultur förstås vitt. Enligt propositionens motiveringar tryggar ”stadgandet inte enbart minoriteternas språkliga rättigheter utan också minoriteternas kulturformer. Exempel på kulturformer som skyddas i stadgandet är samernas traditionella näringar, såsom renskötsel, fiske och jakt”.

Riksdagen förutsatte i sitt utlåtande att samernas självstyrelse skall förverkligas ”på basis av en kulturell autonomi”. Det är dock inte i detta sammanhang ändamålsenligt att till samerna delegera en sådan lagstiftningsmakt som autonomi förutsätter i de frågor som angår deras språk och kultur. Däremot bör man utöka deras möjligheter till självstyrelse på politisk-administrativ väg.

Samernas kulturella autonomi kan främjas genom att ändra reglementet för statsrådet (995/43) så att sametinget innan ärendet avgörs skall höras i ärenden som behandlas i ministerium och som speciellt berör samerna. I 52 a § riksdagsordningen stadgas om att samerna skall höras i frågor som särskilt angår dem. Med beaktande av detta stadgande anser också

riksdagens grundlagsutskott att det är självklart att åt samerna ges en rätt att bli hörda vid beredning av ärenden som speciellt berör dem (GrUU 1/1994 rd).

1.2. Sametingslagen

1 kap. Allmänna stadganden

1 §. *Lagens syfte.* Lagens syfte skall vara att tillförsäkra samerna som ett urfolk en kulturell autonomi i frågor som berör deras språk och kultur. För detta ändamål väljer samerna genom val ett sameting. Den föreslagna lagen skall ersätta förordningen om delegationen för sameärenden. Samtidigt är avsikten att i praktiken bibehålla det centrala av den ställning och de uppgifter som delegationen för sameärenden har.

Sametinget skall verka inom justitieministeriets förvaltningsområde. Överföringen från inrikesministeriets förvaltningsområde till justitieministeriets förvaltningsområde förutsätter ändringar i reglementet för statsrådet. Sådana har föreslagits i det utkast till en förordning som intagits som en bilaga.

2 §. *Statens ekonomiska ansvar.* Finansieringen av samernas kulturella autonomi skall enligt förslaget ankomma på staten. Staten har också tillsviðare utan särskilt stadgande svarat för de kostnader som samförvaltningen och kostnader som ordnandet av samedelegationens val förorsakat. Nu föreslås det att ett stadgande om finansieringen tas in i lagen. För finansieringen av sametinget skall i statsbudgeten årligen under ett särskilt moment upptas ett särskilt anslag vilket skall omfatta även utgifter för byrån för samiska språket.

3 §. *Same.* I paragrafen skall anges vem som har sådana samerättigheter som lagförslaget stadgar om. Definitionen på same skall i den form som föreslås vara mer omfattande än tidigare varför det antal personer som skall betraktas som samer möjligen kan öka något. Den föreslagna definitionen på same är till sitt innehåll likadan som definitionen i samernas språklag såtillvida att en person själv måste betrakta sig som en same. Utöver detta subjektiva kriterium skall i definitionen liksom tidigare ingå också ett objektivt kriterium. Huvudinnehållet i detta skall vara en princip om att en person skall vara av samiskt ursprung; man föds som en same men blir det

inte. Ett undantag från denna regel skall vara ett adoptivbarn som även enligt annan lagstiftning jämställs biologiskt med ett eget barn. De objektiva grunderna har uppräknats i punkterna 1—3.

Som same skall enligt 1 punkten betraktas en person som själv, eller av vars föräldrar eller mor- och farföräldrar åtminstone någon, har lärt sig samiska som första språk. Som ett primärt bevis på språkkunskap skall man betrakta den av nordiska samerådets Finlandssektion år 1962 företagna befolkningsundersökningen enligt vilken en persons språk är antingen nordsamiska, enaresamiska eller skoltarsamiska. Denna förteckning är dock inte fullständig varför en person också i övrigt kan konstateras ha lärt sig samiska som första språk. Stadgandet motsvarar den svenska och norska definitionen på en same.

Som en ny grund föreslås i 2 punkten att som samer skall betraktas också lapparnas ättlingar utan att de behöver förete några bevis om att de själva eller deras släkt i nedstigande led behärskar samiska. Enligt stadgandet skall en person betraktas som en same ifall någon av hans föräldrar eller förfäder har antecknats som en fjäll-, skogs- eller fiskelapp i ett register som förts av en statlig myndighet. Sådana register som redovisade för jordskatterna och för de betalningsskyldiga var jordeböcker, skatteuppbördslängder och mantalslängder. Det väsentliga var inte att en person enligt registret hade betalat sin jordskatt under det ifrågavarande året (lapparnas byskatt) utan det att han enligt registret var skattskyldig. Man upphörde med att föra sådana register 1923 då jordskatterna upphävdes varför det inte finns särskilt många personer i livet som antecknats i registren. Det föreslås att de första myndighetsregistren som skall kunna beaktas skall vara längderna från 1875. Om detta skall stadgas närmare i förordning. Detta innebär i praktiken att man som utgångspunkt kan ha en lapp som fötts i början av 1800-talet och betrakta en ättling till honom i rakt nedstigande led som en same. Ifall man går ännu längre tillbaka i tiden kan bevisvärigheterna öka på ett oskäligt sätt och sökandens verkliga samhörighet med det samiska folket kunde ifrågasättas. För skoltsamer skall vid behov användas motsvarande förteckningar ifall sådana kan erhållas.

Grunden för punkt 3 i förslaget har tagits från den svenska sametingslagen. Det kan anses skäligt att ett barn till en person som

betraktas som en same har rätt att identifiera sig med sina föräldrar. Detta är inte möjligt enligt gällande lag ifråga om de personer i vars släkt det samiska ursprunget ligger längre tillbaka i tiden än far- och morföräldrarna. Enligt gällande lag är en sådan person inte längre en same fastän bägge hans föräldrar har antecknats som röstberättigade sameer vid val av delegation för sameärenden. Av denna anledning föreslås att med en same skall avses även en person med föräldrar av vilka åtminstone den ena har antecknats eller har kunnat antecknas som röstberättigad vid val av delegation för sameärenden eller sameting.

4 §. *Samernas hembygdsområde.* Det föreslås att samernas hembygdsområde regleras på samma sätt som det redan definieras i 2 § 2 mom. lagen om användning av samiska hos myndigheter och i förordningen om delegationen för sameärenden. Området skulle sålunda bildas av Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapplands renbeteslags område i Sodankylä kommun. Huvuddelen av Finlands samebefolkning bor inom detta område.

Det är meningen att området skall bevaras i sin nuvarande storlek. Områdets gränser ändras således inte fastän t.ex. Lapplands renbeteslag gränser skulle ändras i enlighet med Lapplands länsstyrelses beslut. Samernas hembygdsområde skall förbli det samma också i det fall att kommuner sammanslås eller kommuners gränser flyttas.

2 kap. Sametingets uppgifter

5 §. *Allmän behörighet.* Det föreslås att på sametinget ankommer att sköta ärenden som hör till deras egna språk och kultur samt till deras ställning såsom urfolk. Området för uppgifter motsvarar således i grundrättsreformen föreslagna området för samernas grundrätter. Meningen är att sametinget också framlades skall övervaka och främja samernas särrättigheter och fördelar på samma sätt som samedelegationen har gjort hittills.

Sametingets allmänna behörighet skall såtillvida förbli likadan som behörigheten för delegationen för sameärenden att tinget i huvudsak skall vara ett organ som väcker initiativ och gör framställningar samt avger utlåtanden åt nationella myndigheter. Sametinget skall också kunna väcka initiativ om samernas språkliga och kulturella ställning som är anknutna till

europiska integrationsutvecklingen eller till nordiskt samarbete. Om sametingets rätt att utöva beslutsmakt skall stadgas antingen i sametingslagen eller i någon annan lag. Enligt förslaget skall sametinget ha rätt att utöva beslutsmakt då det fördelar de anslag som nämns i 8 §. Tinget skall vidare ha beslutsmakt i ärenden som regleras i samernas språklag och ifråga om vilka beslutsmakten tillkommer delegationen för sameärenden.

6 §. *Hur samerna skall företrädas.* Sametinget skall vara ett representationsorgan som samerna vid val väljer inom sig. Som sådant kan det för Finlands del företräda samerna i frågor som hör till dess behörighet. Andra organ än sametinget har inte en sådan på demokrati baserad ställning. Redan nu skall riksdagens specialutskott höra delegationen för sameärenden och delegationen företräder Finlands sameer vid internationella konferenser, vid beredningen av internationella fördrag samt i den integrationsdelegation som har samband med den europeiska integrationsutvecklingen. Delegationen för sameärenden beviljades en ställning som observatör med därtill hörande yttranderätt från början av år 1994 i Nordiska Rådets sammanträden. Enligt förslaget skall sametinget fortsätta med denna verksamhet.

7 §. *Berättelse.* Sametinget skall årligen utarbeta en redogörelse om vilka betydande händelser har inträffat i utvecklingen av de frågor som särskilt angår samerna. Avsikten är att i utvecklingen av ärenden som särskilt berör samerna skall årligen utfärdas en enhetlig berättelse, som skall biföras till riksdagen, i vilken uppmärksamhet skall fästas vid hur de av riksdagen och dess specialutskott hemställda förutsedda ärenden har förverkligats. Regeringen ger åt riksdagen redogörelsen i samband med i 29 § riksdagsordningen nämnda regeringens berättelse.

8 §. *Fördelningen av anslag.* Sametinget skall enligt förslaget kunna besluta om hur ett sådant anslag som upptagits i statsbudgeten och som är avsett för samernas gemensamma bruk skall fördelas mellan sameorganisationerna, -samfunden och enskilda sameer. I statsbudgeten för 1994 har ett sådant anslag och en sådan beslutsmakt redan beviljats delegationen för sameärenden varför det till denna del kommer att vara fråga endast om att överföra en redan existerande beslutsmakt från delegationen för sameärenden till sametinget samt om att frågan skall regleras i lag. Det föreslagna

stadgandet skall inte gälla anslag som beviljats kommunerna inom samernas hembygdsområde för motsvarande ändamål. Sametingets beslut om hur medlen skall fördelas skall grunda sig på en ändamålsenlighetsbedömning och skall vara en del av den kulturella autonomi som sametinget utövar. Ingen skall således ha en personlig rätt att få sin del av anslagen. Utgående från detta är sametingets beslut slutgiltigt och det skall inte vara möjligt att besvära sig över beslutet.

9 §. *Förhandlingsplikt.* ILO:s konvention nr 169 om urfolk och stamfolk förutsätter att förhandlingar med företrädare för urfolken alltid förs då man överväger lagstiftnings- eller förvaltningsåtgärder som direkt kan påverka ett urfolk. Därför föreslås en förhandlingsplikt för myndigheterna för de vittsyftande och viktiga frågor som är särskilt upptagna i denna paragraf i de fall då de åtgärder som gäller de samiska hembygdsområdena på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk.

En utgångspunkt är att delegationen för sameärenden för närvarande skall höras i riksdagens specialutskott på den grund att samerna är det enda urfolket i Finland (GrUB 12/1990 rd). Vidare har riksdagens grundlagsutskott i vissa fall ansett att lagstiftningen inte får utvecklas i strid med ILO:s konvention nr 169 om urfolk (GrUU 30/1993 rd). Dessutom har grundlagsutskottet enligt 52 § riksdagsordningen ansett det som självklart att åt samerna reserveras tillfälle att bli hörda vid förberedelse av ärenden som särskilt berör dem (GrUB 1/1994).

3 kap. Verksamhetsperiod, organ och verksamhet

10 §. *Sammansättning och verksamhet.* De stadganden som gäller sametingets sammansättning och sammanträden motsvarar i hög utsträckning enligt det föreslagna 3 kap. stadgandena i förordningen om delegationen för sameärenden. Sametinget skall väljas genom val för fyra kalenderår i sänder. För att man skall kunna undvika att rösterna faller lika vid omröstningar föreslås att antalet ledamöter utökas från 20 till 21. Man betonar den betydelse som samernas hembygdsområde och dess olika delar har genom att föreslå att från var och en av de fyra kommunerna inom

området skall minst två representanter väljas. Med avvikelse från det gällande systemet föreslås vidare att det i var och en av de fyra kommunerna skall väljas en ersättare som vid behov kunde delta i sametingets sammanträden istället för den ordinarie representanten för kommunen. Medlem och suppleant skall vara finska medborgare. Statsrådets allmänna sammanträde skall förordna ledamöterna och ersättarna till deras uppdrag och bevilja dem avsked från deras uppdrag såsom hittills. Ifall en ledamot eller ersättare förlorar sin valbarhet t.ex. då han blir ställd under förmynderskap eller då han förlorar sitt finska medborgarskap skall statsrådet på initiativ av sametinget konstatera att hans förtroendeuppdrag upphört.

11 §. *Ordförande.* Sametinget skall liksom delegationen för sameärenden ha en ordförande och två vice ordföranden. Med avvikelse från det nuvarande systemet föreslås att ordföranden skall sköta sitt uppdrag som huvudsyssla. Det har visat sig att redan de nuvarande uppgifterna för ordföranden för delegationen för sameärenden kräver att den person som valts till uppdraget har detta som huvudsyssla för att kunna sköta ärenden, representation och möten av nationell, nordisk eller internationell art eller sådana som har samband med den västeuropeiska integrationsutvecklingen. Därtill skall han leda de sammanträden som delegationen för sameärenden och dess arbetsutskott håller. Uppgifterna kommer ytterligare att öka genom den föreslagna sametingslagen. Också ordföranden för det norska sametinget och ordförande för styrelsen för svenska sametinget innehar sitt uppdrag som huvudsyssla.

12 §. *Sammankallande av sammanträde.* Ordföranden har sammankallat de möten som delegationen för sameärenden har hållit. I propositionen föreslås att sametinget i första hand självt skall besluta om när och hur deras sammanträden skall hållas. Ett sammanträde skall vidare sammankallas om ordföranden och styrelsen anser det nödvändigt eller en tredjedel av medlemmarna yrkar på att ett sammanträde skall sammankallas.

13 §. *Sametingets styrelse.* I delegationen för sameärenden ankommer beredningen av ärendena och verkställigheten av delegationens beslut på arbetsutskottet. Detta har en ordförande och två vice ordförande samt fyra andra ledamöter. Det föreslås nu att namnet på arbetsutskottet skall ändras till styrelse. Till övriga delar skall uppgifterna för detta organ

förbli desamma. Närmare bestämmelser om styrelsens uppgifter skall intas i en arbetsordning.

14 §. *Övriga organ.* Sametinget skall vidare ha en valnämnd för val av sameting samt andra organ såsom sektioner för beredning av ärenden på samma sätt som delegationen för sameärenden. Särskilda bestämmelser om dessa organ skall intas i en arbetsordning.

15 §. *Delegering.* Sametinget skall, på det sätt som föreslås, på andra organ kunna överföra sin beslutsmakt. En sådan överföring blir aktuell närmast i brådskande fall då det är svårt eller omöjligt att sammankalla ett sammanträde i tinget. Om överföring av behörighet skall närmare bestämmelser ges i en arbetsordning. Sametings behörighet kan ändå inte överföras i ärenden som gäller tingets sammansättning, organisering och verksamhet, sametingets redovisning och tillsättande av valnämnd.

16 §. *Byråer och personal.* Stadganden om sametingets byråer och personal föreslås bli intagna i en förordning. Tinget skall ha en allmän byrå och en byrå för samiska språket. Generalsekreteraren för sametinget skall fungera som chef för byråerna. Den allmänna byrån skall ha en lagfaren sekreterare och en byråsekreterare. I byrån för samiska språket skall finnas två translatorer. Denna ordning motsvarar den nuvarande ordningen i delegationen för sameärenden.

17 §. *Arvoden och ersättningar.* Till tjänstemännen, förtroendemännen och de sakkunniga i delegationen för sameärenden betalas ersättning för resekostnader och dagpenning i enlighet med resestadgan för statens tjänstemän. Vidare betalas till förtroendemännen och de sakkunniga en engångsersättning för den månad då de har deltagit i ett sammanträde. Den sistnämnda ersättningen är avsedd att täcka det inkomstbortfall och de kostnader som kan orsakas av att en vikarie måste avlönas, att barndagvård måste ordnas eller av något annat motsvarande.

I paragrafen föreslås att ersättningar för resekostnader och dagtraktamente skall betalas såsom hittills enligt taxorna i resestadgan för statens tjänstemän. Också det inkomstbortfall och andra kostnader som sammanträdet medfört skall ersättas fullt ut. För betalning av arvoden och ersättningar skall för sametinget utarbetas en arvodesstadga som skall fastställas av sametinget. Då arvodesstadgan utarbetas

kan man i tillämpliga delar iaktta vad som stadgas i 21 § kommunallagen (953/76).

18 §. *Behandlingen av ärenden.* Sametinget skall vara beslutfört då ordföranden eller någondera av vice ordföranden och minst tio ledamöter är närvarande. En ledamot skall vara jävig att delta i behandlingen av ett ärende i sametingets sammanträde och i organ som sametinget tillsatt så som i 10 § 2 mom. förvaltningsförfarandelagen (598/82) stadgas. Det förslag som sammanträdets majoritet stöder blir sametingets beslut. Då rösterna faller lika skall ordförandens röst avgöra utom vid val då lotten skall avgöra.

4 kap. Val av sameting.

19 §. *Valår.* De arrangemang som föreslås för val av sameting motsvarar den tidigare praxisen vid val av delegation för sameärenden. Val skall förrättas vart fjärde år. Ifrågvärande år skall kallas valår.

20 §. *Valkrets och valnämnd.* Vid valen skall hela landet utgöra en valkrets. Valen skall förrättas av sametingets valnämnd i enlighet med lag och det valreglemente som justitieministeriet fastställer.

Valnämnden skall i enlighet med tidigare praxis ha en ordförande och fyra ledamöter och för dem personliga ersättare. Nämnden skall ha en ledamot och en ersättare från var och en av kommunerna inom samernas hembygdsområde. Nämnden skall inom sig välja en person som skall verka som vice ordförande. Valnämnden skall ha rätt att anställa en sekreterare och med tillstånd av justitieministeriet även annan nödvändig personal. Denna ordning motsvarar den valordning som delegationen för sameärenden hade.

21 §. *Rösträtt.* Enligt förslaget skall vid ett sametingsval den ha rösträtt som är en same och före ingången av valåret har fyllt 18 år förutsatt att han är finsk medborgare. Användandet av rösträtt är ej beroende av bosättningsort utan det är möjligt att rösta överallt i Finland och utomlands.

22 §. *Valbarhet.* Valbar vid val skall varje röstberättigad vara som har samtyckt till att vara kandidat och som inte står under förmynderskap.

23 §. *Vallängd.* Av vallängden skall rösträtt vid val av sameting framgå. I vallängden skall de röstberättigade antecknas enligt den senaste

vallängden för delegationen för sameärenden eller sametinget och denna skall kompletteras med uppgifter ur valårets befolkningsdatasystemet. Ur befolkningsdatasystemet skall som röstberättigade medtas de samer som före ingången av valåret har fyllt 18 år och är finska medborgare. Valnämnden kan på eget initiativ rätta till brister i vallängden och komplettera längden på basis av den befolkningsundersökning som nordiska samerådets Finlands-sektion har låtit utföra eller på basis av någon annan tillförlitlig uppgift. Då vallängden kompletteras skall en skriftlig förfrågan göras huruvida ifrågavarande person betraktar sig som en same för att det skall bli möjligt att konstatera att det krav på identifiering som uppställs i 3 § uppfylls.

I vallängden saknas för närvarande helt och hållet de samer som nämns i den föreslagna 3 § 1 mom. 2 punkten och som är ättlingar till fjäll-, skogs- och fiskelapparna samt en del av de samer som nämns i 3 punkten i samma lagrum dvs. personer med föräldrar av vilka någondera har varit eller har kunnat vara röstberättigad vid val av delegation för sameärenden eller sameting. Sådana personer skall nu intas i vallängden på initiativ av dem själva.

Ifall en person som har antecknats som same i vallängden yrkar på det skall valnämnden stryka honom ur vallängden. Yrkandet skall framföras skriftligen. På eget initiativ skall valnämnden på basis av uppgifter ur befolkningsdatasystemet och uppgifter som erhållits på annat sätt ur vallängden stryka dem som avlidit.

I vallängden skall den röstberättigades namn, personbeteckning och adress antecknas. Personerna skall i vallängden upptas kommunvis i bokstavsordning med början från kommunerna inom samernas hembygdsområde.

24 §. *Meddelande på kort.* Över varje röstberättigad skall ett meddelande på kort utarbetas. På detta skall de uppgifter om den röstberättigade som intagits i vallängden finnas. Vidare skall i ett meddelande på kort finnas t.ex. de uppgifter om röstningsförfarandet som valreglementet förutsätter. För att en person skall kunna få kännedom om att han har antecknats som röstberättigad i vallängden skall till honom sändas detta meddelande på kort.

25 §. *Framläggande.* Vallängderna skall framläggas för påseende i kommunerna inom samernas hembygdsområde i april under två veckors tid. Offentlig kungörelse om att läng-

derna är framlagda skall publiceras i de tidningar som utkommer inom samernas hembygdsområde och som sametinget har godkänt.

26 §. *Yrkande att vallängden skall rättas.* En person som inte har antecknats i vallängden eller som antecknats felaktigt i längden kan yrka på rättelse hos valnämnden. Han kan yrka på att han skall upptas i vallängden för sametinget enligt i 23 § 3 mom. nämnda grunder. Han skall då förete sannolik grund för sitt yrkande såsom en släktutredning med början från den förfader som under åren 1875—1923 har antecknats som en lapp i jordböckerna eller uppbörds- och mantalslängderna. Det kan också vara frågan om yrkande på uteslutande ur vallängd i enlighet med 23 § 4 mom. ifall personen inte anser sig själv som lapp i enlighet med 3 § 1 mom.

Rättelseyrkandet skall framställas inom två veckor efter att vallängden inte längre är framlagd för påseende. Den som är missnöjd med valnämndens beslut skall kunna föra ärendet vidare för att avgöras av styrelsen för sametinget. Styrelsens beslut i ärendet skall vara slutligt och det är inte möjligt att söka ändring i det genom besvär.

27 §. *Kandidatuppställning och kandidatförteckning.* Val av sameting skall vara ett personval på samma sätt som val av delegation för sameärenden hittills. Rösten skall avges direkt för en viss kandidat. För varje kandidat skall det finnas en skild valmansförening som skall sköta om bl.a. att kandidaten antecknas i kandidatförteckningen. Närmare bestämmelser om kandidatuppställningen och kandidatförteckningen skall intas i ett valreglemente.

28 §. *Valförrättningen.* Val av sameting skall förrättas såsom val av delegation för sameärenden med anlitande av posten under fyra veckor som börjar på måndagen den första hela veckan i september. Medan valet pågår skall kandidatförteckningarna och vallängderna finnas till påseende i enlighet med valreglementet. Valnämnden skall i tidningar som utkommer inom samernas hembygdsområde och som godkänns av sametinget offentligt kungöra om att valet har börjat, på det sätt som valreglementet stadgar.

29 §. *Inledande av valförrättningen samt valhandlingarna.* Valförrättningen skall anses påbörjad då valnämnden med anlitande av posten sänder valhandlingarna till den röstberättigade som en rekommenderad försändelse. Den röstberättigade kan sålunda inte utnyttja sin röst-

rätt alltför tidigt. Valhandlingar är enligt den praxis delegationen för sameärenden tidigare iakttagit med valnämndens stämpel försedda röstsedeln, valkuvertet, följebrevet, ytterkuvertet, kandidatförteckningen och röstningsanvisningen.

30 §. *Röstningen.* En röstberättigad kan rösta omedelbart efter att han fått valhandlingarna. Avsikten är att röstningen skall ske så att valhemligheten bibehålls vilket är brukligt vid val hos oss. I enlighet med praxisen för delegationen för sameärenden skall till röstningen höra att röstningshandlingarna ifylls, undertecknas, insluts i ett kuvert och lämnas till postbefordran som en rekommenderad försändelse.

31 §. *Returnering av valhandlingarna.* Den som röstar skall själv sköta om att de i 30 § nämnda röstningshandlingarna kan tillställas valnämnden innan rösträkningen påbörjas. Med hänsyn till detta skall valhandlingarna tillställas posten för transport i tid. Röstningshandlingarna får inte på annat sätt än genom postbefordran tillställas valnämnden.

32 §. *Röstning på vårdanstalt och i hemmet.* För sådana röstberättigade inom samernas hembygdsområde för vilka det skulle medföra oskäligen svårigheter att rösta med anlitande av posten föreslås att det skall anordnas ett tillfälle att med hjälp av en valfunktionär rösta i hemmet eller där de vårdas. Som kommunal valförrättare och som hans suppleant skall ifrågasvarande kommuns representant i valnämnden och hans ersättare verka. Vid valförrättningen skall ytterligare en röstberättigad same som valts eller godkänts av den som skall rösta vara närvarande.

33 §. *Röstning i utlandet.* En del av de röstberättigade samerna bor permanent eller tillfälligt i utlandet. Det föreslås att det också för dem enligt den praxis delegationen för sameärenden tidigare följt skall reserveras en möjlighet att rösta. Röstningen skall förrättas med anlitande av posten på det sätt som valreglementet närmare bestämmer.

34 §. *Påbörjande av rösträkningen.* Det föreslås att rösterna skall kunna räknas med början kl. 18 den måndag som följer på valet. De försändelser som under måndagens lopp före tjänstetidens utgång anlänt till posten på den ort där valnämnden har sitt säte kan beaktas i rösträkningen. De röstningshandlingar som anländer därefter skall lämnas såsom öppnade

obeaktade. Vid rösträkningen skall protokoll föras.

35 §. *Anteckning i vallängden.* Vid rösträkningen skall man först granska vem som har röstat och huruvida den som röstat har röst rätt. Detta skall ske så att följebreven jämförs med vallängden och genom att en anteckning om röstningen görs i vallängden. Om personen inte har antecknats i vallängden såsom röstberättigad, han har dött eller det inte med säkerhet av följebrevet framgår vem som har röstat, eller om valkuvertet har öppnats eller man har gjort osaklig anteckning på det, skall röstningen lämnas utan beaktande. De godkända kuverten och de valkuvert som inte beaktats vid röstningen skall skiljas från varandra och de godkända valkuverten skall öppnade läggas i valurnan.

36 §. *Gruppering av röstsedlarna.* Den egentliga rösträkningen kan påbörjas då alla godkända valkuvert finns i valurnan. Detta sker så att urnan och valkuverten öppnas. Över rösträkningen skall ett särskilt protokoll föras. Röstsedlarna skall placeras i grupper enligt kandidaternas röster och de ogiltiga röstsedlarna skilt för sig. Därefter räknas antalet röstsedlar i respektive grupp.

37 §. *Ogiltiga röstsedlar.* I det föreslagna stadgandet skall grunderna för att en röstsedel skall kunna anses ogiltig uppräknas. De motsvarar de ogiltighetsgrunder som hos oss tillämpas vid allmänna val. En ogiltig röst skall förkastas.

38 §. *Fastställande av valresultatet.* Kandidater ställs i storleksordning enligt de röstetal de erhållit. Om röstetalen är lika stora avgörs kandidaternas ordningsföljd genom lottning. Som ledamöter av sametinget väljs de 21 personer som fått det största antalet röster i valet, så att från var och en av kommunerna inom samernas hembygdsområde skall väljas minst 2 ledamöter. Ifall det inte bland de valda finns två kandidater från någon kommun skall från denna kommun väljas de två kandidater som erhållit det största antalet röster. Av detta följer att i slutet av gruppen på 21 kandidater lämnas så många kandidater bort som har blivit valda genom den kommunala kvoten.

Som ersättare väljs de kandidater som erhållit det största antalet röster bland de kandidater som inte blivit valda till ledamöter i respektive kommuner inom samernas hembygdsområde.

39 §. *Fastställande av valresultatet.* Till val-

nämnden hör att fastställa valets resultat. Resultatet skall fastställas den tredje dagen från det att rösträkningen påbörjats. Valnämnden skall därefter utan dröjsmål informera justitieministeriet om valresultatet för att tillsätta sametinget för följande verksamhetsperiod.

40 §. *Yrkande på rättelse av valresultatet.* I valnämndens beslut om att valresultatet fastställs kan man enligt förslaget yrka på rättelse hos sametinget inom två veckor från att valnämnden har fastställt valresultatet. Sametinget skall avgöra rättelseyrkandet senast inom utgången av valåret och rätta valresultatet ifall valnämnden har förfarit i strid med lag eller valreglemente.

5 kap. Sökande av ändring

41 §. *Besvärsmått.* Enligt förslaget har man rätt att söka ändring i ett beslut av sametinget och dess organ så som lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50) stadgar om inte sökande av ändring särskilt har förbudits i denna eller i någon annan lag.

6 kap. Särskilda stadganden

42 §. *Anställning av personal.* Enligt förslaget skall som personal vid sametinget anställas tjänstemän och arbetstagare. På tjänstemännen skall i tillämpliga delar tillämpas stadgandena i den nya statstjänstemannalagen och de skall utnämnas till sina tjänster för en viss tid.

43 §. *Närmare stadganden och bestämmelser.* Paragrafen innehåller en sedvanlig förordningsfullmakt. I en förordning skall bl.a. stadgas närmare om sametingets byrå och personal. Vidare skall för tillämpningen av den föreslagna lagen finnas ett valreglemente för sametinget som skall fastställas av justitieministeriet samt sametingets arbetsordning som skall fastställas av sametinget.

44 §. *Ikraftträdande.* Paragrafen innehåller ett sedvanligt ikraftträdelsestadgande.

45 §. *Övergångsstadganden.* I paragrafen föreslås vissa övergångsstadganden. Delegationen för sameärenden skall efter att lagen trätt i kraft genast verka som sameting. Dessutom kan den under sin valperiod även i fråga om sin sammansättning omformas till ett sameting

enligt denna lag för att som ett sameting fortsätta den ursprungliga fyraårsperioden till slut. För omformningen skall sammansättningen av delegationen för sameärenden ändras på basis av de valresultat från senast förrättade val som gäller för densamma, på förslag av valnämnden så att sammansättningen motsvarar sammansättningen av sametinget. Därefter skall statsrådet vid allmänt sammanträde fastställa att delegationen verkar som ett sameting.

Då lagen träder i kraft går samedelegationens tjänstemännen över till sametinget.

1.3. Lag om användning av samiska hos myndigheter

25 §. Paragrafen föreslås bli upphävd då den i praktiken till stora delar blir oanvänd. Efter detta kan kommunerna inom samernas hembygdsområdets inte längre få statsandelar för kostnader som uppkommit för tjänster för tolkar och översättare av samiska.

26 §. Paragrafen föreslås bli ändrad så att kommunerna inte längre beviljas statsbidrag enligt prövning för de kostnader som tjänsterna föranleder. På samma gång föreslås att paragrafen skall granskas tekniskt på grund av ändrad lagstiftning.

27 §. Det är nödvändigt att paragrafen ändras till följd av ovan föreslagna ändringar. Justitieministeriet är behörig myndighet för behandlingen av statsunderstöd.

Ikraftträdande. I lagen ingår ett sedvanligt ikraftträdelsestadgande.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

Närmare stadganden om tillämpningen av denna lag skall vid behov utfärdas genom förordning. De ärenden som skall regleras i förordning skall bl.a. gälla sametingets byråer och personal samt val. Som bilaga till propositionen ingår ett utkast till förordning om sametinget.

Som bilaga till propositionen ingår även ett utkast till en förordning om ändring av reglementet för statsrådet i vilket har beaktats att sametinget skall verka inom justitieministeriets förvaltningsområde samt att samerna skall höras vid ministeriet i ärenden som särskilt angår dem. I reglementet för statsrådet skall

dessutom tas in ett stadgande enligt vilket vid statsrådets allmänna sammanträde behandlas förordnande av ledamöterna och ersättarna i sametinget samt konstaterande av att deras uppdrag har upphört. Stadgandet om detta skall ingå som en 10 a punkt i 11 § reglementet för statsrådet. För närvarande behandlas tillsättandet av delegationen för sameärenden vid allmänna sammanträdet med stöd av paragrafens 11 punkt, emedan delegationen i motsats till det föreslagna sametinget är ett i 11 punkten avsett rådgivande organ av bestående natur som arbetar i samband med ett ministerium.

Som bilaga till propositionen ingår även ett utkast till en förordning om ändring av 1 § förordningen om användning av samiska hos myndigheter, genom vilken i nämnda paragraf skall upphävas hänvisningen till möjligheten att skaffa en översättning av kommunernas tjänstemän.

Närmare bestämmelser om val av sametinget skall ges i valreglementet vilket justitieministeriet fastställer och om sametingets verksamhet skall närmare bestämmelser ges i arbetsordningen för sametinget vilken sametinget fastställer. Om sametingets arvoden och ersätt-

ningar skall bestämmelser ges i arvodesstadgan som sametinget fastställer.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

4. Lagstiftningsordning

Förslaget till lag om ändring av Regeringsformen för Finland gäller ändring av grundlag varför det bör behandlas i den ordning som stadgas i 67 § riksdagsordningen.

Ifall riksdagen godkänner den föreslagna ändringen i grundlagen kan förslaget till samlagslag behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av Regeringsformen för Finland

I enlighet med riksdagens beslut tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar fogas till Regeringsformen för Finland en ny 51 a §, som följer:

51 a §

Samerna såsom ett urfolk skall, i enlighet med vad som stadgas i lag, tillförsäkras kulturell autonomi inom sitt hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur.

Denna lag träder i kraft den 199 .

2.

Sametingslag

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Lagens syfte

Samerna såsom ett urfolk skall, i enlighet med vad som stadgas närmare i denna lag, tillförsäkras kulturell autonomi inom sitt hembygdsområde i ärenden som angår deras språk och kultur. För skötseln av ärenden som hör till den kulturella autonomin skall samerna genom val som förrättas bland dem välja ett sameting. Sametinget verkar inom justitieministeriets förvaltningsområde.

2 §

Statens ekonomiska ansvar

I statsbudgeten skall upptas ett anslag för de uppgifter som avses i denna lag.

3 §

Same

Med same avses i denna lag den som anser sig vara same, förutsatt att

1. han själv eller åtminstone någon av hans föräldrar eller far- eller morföräldrar har lärt sig samiska som första språk eller att

2. han är efterkommande till en sådan person som har antecknats som en fjäll-, skogs- eller fiskelapp i jordeböckerna eller uppbornds- och mantalslängderna eller

3. åtminstone någondera av hans föräldrar har antecknats eller hade kunnat antecknas som röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden eller sameting.

4 §

Samernas hembygdsområde

Med samernas hembygdsområde avses Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapplands renbeteslags område i Sodankylä kommun sådana dessa är när denna lag träder i kraft.

2 kap.

Sametingets uppgifter

5 §

Allmän behörighet

Till sametinget hör de ärenden som angår samernas språk och kultur samt deras ställning som urfolk.

I ärenden som hör till sametinget kan det hos myndigheter väcka initiativ och göra framställningar samt avge utlåtanden. I dessa ärenden utövar sametinget dessutom beslutanderätt så som stadgas i denna eller någon annan lag.

6 §

Hur samerna skall företrädas

Sametinget skall i de ärenden som hör till det företräda samerna i nationella och internationella sammanhang.

7 §

Berättelse

För utarbetande av regeringens berättelse utarbetar sametinget årligen för statsrådet en berättelse över betydelsefulla händelser i utvecklingen av de frågor som särskilt angår samerna.

8 §

Fördelningen av anslag

Sametinget beslutar om fördelningen av de medel som anvisats för samernas gemensamma bruk.

I ett beslut av sametinget i ett ärende som avses i 1 mom. får ändring inte sökas genom besvär.

9 §

Förhandlingsplikt

Myndigheterna är skyldiga att förhandla med sametinget om alla vittsyftande och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett

urfolk och som på samernas hembygdsområde gäller

- 1) samhällsplanering,
- 2) skötsel, användning, arrendering och överlåtelse av statens mark, skyddsområden och ödemarksområden,
- 3) tillståndsansökningar angående inmutning av gruvmineraler samt utmålsläggning,
- 4) ändring i lagstiftningen eller förvaltningen angående näringar som hör till samisk kultur,
- 5) utveckling av undervisningen på samiska eller i samiska språket och av social- och hälsovårdstjänsterna samt,
- 6) annat motsvarande ärende som har inverkan på samernas språk, kultur eller deras ställning som urfolk.

3 kap.

Mandattid, organ och verksamhet

10 §

Sammansättning och mandattid

Sametinget har 21 ledamöter och fyra ersättare som utses genom val till sameting för fyra kalenderår i sänder. Ledamöterna och ersättarna skall vara finska medborgare. Sametinget skall ha minst två ledamöter och en ersättare från varje kommun inom samernas hembygdsområde.

Statsrådet utser på basis av valresultatet ledamöterna och ersättarna i sametinget, beviljar på begäran avsked från uppdraget och förordnar på basis av nämnda valresultat en ny ledamot respektive ersättare i stället för den som under valperioden har upphört att vara ledamot eller ersättare.

Då en ledamot eller ersättare i sametinget förlorar den i 22 § nämnda valbarheten till sitt uppdrag skall statsrådet på initiativ av sametinget konstatera att hans förtroendeuppdrag har upphört.

11 §

Ordförande

Sametinget väljer inom sig en ordförande och två vice ordförande. Justitieministeriet skall omedelbart underrättas om valet.

Ordföranden innehar sitt uppdrag som huvudsyssla.

12 §

Sammankallande av sammanträde

Sametinget beslutar när ett sammanträde skall hållas. Ett sammanträde skall också sammankallas om ordföranden eller styrelsen anser att det behövs eller en tredjedel av ledamöterna begär det.

Om en ledamot som valts från en kommun inom samernas hembygdsområde inte kan delta i sammanträdet skall istället för honom kallas den ersättare som valts från samma kommun.

13 §

Sametingets styrelse

Sametinget skall inom sig välja en styrelse med en ordförande och två vice ordförande samt högst fyra andra ledamöter.

Styrelsen skall bereda ärendena för sametingets sammanträde och verkställa tingets beslut enligt vad som bestäms närmare i en arbetsordning.

14 §

Övriga organ

Sametinget skall tillsätta en valnämnd för de val som avses i 4 kap. Tinget kan också tillsätta andra organ för skötseln av uppgifter som hör till samernas kulturella autonomi.

15 §

Delegering

Sametingets styrelse och övriga organ kan utöva tingets beslutanderätt på det sätt som stadgas i denna lag eller bestäms i arbetsordningen för sametinget.

Beslutanderätten enligt 1 mom. får inte delegeras i ärenden som avses i 7 §, 10 § 3 mom., 11—14 §§ eller 40 §.

16 §

Byråer och personal

Sametinget har byråer och personal enligt vad som stadgas närmare i förordning.

17 §

Arvoden och ersättningar

Till sametingets ledamöter, övriga förtroendemän, personal och sakkunniga betalas arvo-

den, ersättning för resekostnader, dagtrakamenten och annan ersättning enligt vad som bestäms närmare i den arvodesstadga som sametinget fastställer.

18 §

Handläggningen av ärenden

Sametinget är beslutfört när ordföranden eller någondera av vice ordförandena samt minst hälften av de övriga ledamöterna är närvarande.

En ledamot i sametinget och i ett organ som det tillsatt är jävigt att delta i beslutsfattande som rör honom personligen eller en nära släkting som avses i 10 § 2 mom. förvaltningsförfarandelagen (598/82) eller en person som enligt nämnda moment kan likställas med nära släkting.

Ärendena avgörs vid sametinget genom majoritetsbeslut. När rösterna faller lika avgör ordförandens röst. Vid val anses den vald som fått flest röster. Vid lika röstetal avgör lotten.

4 kap.

Val till sametinget

19 §

Valår

Val till sameting skall förrättas vart fjärde år (*valår*).

20 §

Valkrets och valnämnd

För valet till sameting utgör hela landet en valkrets.

Valet anordnas av den valnämnd som avses i 14 § i enlighet med denna lag och ett valreglemente.

Till valnämnden hör en ordförande och fyra andra ledamöter, som var och en har en personlig ersättare. I nämnden skall finnas en ledamot och ersättare från varje kommun inom samernas hembygdsområde. Nämnden väljer inom sig en vice ordförande.

Valnämnden har rätt att anställa en sekreterare och med tillstånd av justitieministeriet annan behövlig personal.

21 §

Rösträtt

Rösträtt vid val till sametinget har varje

same oberoende av boningsort, om han före valårets ingång har fyllt 18 år och är finsk medborgare.

22 §

Valbarhet

Valbar vid valet till sameting är varje röstberättigad som har samtyckt till att vara kandidat och som inte står under förmynderskap.

23 §

Vallängd

Valnämnden skall upprätta en vallängd över de röstberättigade på basis av vallängden för tidigare val av delegationen för sameändan eller sametinget och uppgifter i befolkningsdatasystemet. I vallängden antecknas den röstberättigades namn, personsignum och adress.

Valnämnden kan på eget initiativ komplettera vallängden på basis av den befolkningsundersökning som Nordiska samerådets Finlandssektion lät utföra 1962 eller någon annan motsvarande uppgift.

I vallängden skall på begäran tas upp en i 3 § 1 mom. 2 eller 3 punkten avsedd same som inte är antecknad i längden.

En person som antecknats i vallängden skall avföras ur längden om han begär det eller när han avlidit.

24 §

Meddelande på kort

Valnämnden uppgör för varje person som intagits i vallängden ett meddelande på kort ur vilket framgår de uppgifter om den röstberättigade som intagits i vallängden samt övriga uppgifter som förutsätts i valreglementet.

Valnämnden sänder ett meddelande på kort till samtliga röstberättigade i god tid innan vallängden framläggs för påseende.

25 §

Framläggande av vallängd

Valnämnden skall lägga fram vallängden för en tid om 14 dagar på platser som närmare anges i valreglementet så att det från det tiden för framläggande löpt ut finns en tid om minst fyra månader till dess val förrättas. Om fram-

läggande av vallängden skall kungöras offentligt.

26 §

Yrkande att vallängden skall rättas

Den som anser att han obehörigen har utelämnats ur den vallängd som nämns i 23 § eller att en anteckning om honom i vallängden är felaktig kan skriftligen yrka rättelse hos valnämnden inom 14 dagar från det att tiden för framläggande löpt ut. Valnämnden skall avgöra ärendet i brådskande ordning.

Den som är missnöjd med valnämndens beslut kan inom den tid som bestäms i valreglementet föra sitt rättelseyrkande till sametingets styrelse för avgörande. I styrelsens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

27 §

Kandidatuppställning och kandidatförteckning

Närmare föreskrifter om hur en kandidat skall ställas upp vid val till sametinget och om kandidatförteckningen meddelas i valreglementet.

28 §

Valförrättningen

Val till sametinget förrättas med anlitande av posten under en period om fyra veckor som börjar på måndagen den första hela veckan i september. Valet skall kungöras offentligt på det sätt som anges i valreglementet.

Valnämnden skall hålla de slutliga vallängderna och kandidatförteckningarna framlagda i enlighet med valreglementet för den tid valet pågår.

29 §

Inledande av valförrättningen samt valhandlingarna

Valförrättningen inleds med att valhandlingarna sänds till de röstberättigade. Handlingarna sänds med posten som rekommenderad försändelse. Valhandlingar är den med valnämndens stämpel försedda röstsedeln, valkuvertet, följbrevet, ytterkuvertet, kandidatförteckningen och röstningsanvisningarna.

30 §

Röstningen

Den röstberättigade kan utnyttja sin rösträtt efter att han fått valhandlingarna. Röstningen har slutförts då den röstberättigade har lämnat det slutna valkuvertet med röstsedeln och ett ifyllt och undertecknat följbrev inneslutna i ytterkuvertet för postbefordran som rekommenderad försändelse. Ifall den röstande bifogar sitt meddelande på kort antecknar han endast sin underskrift på följbrevet.

31 §

Returnering av valhandlingarna

De i 30 § avsedda valhandlingar som sänts per post skall vara valnämnden till handa då rösträkningen påbörjas.

32 §

Röstning på vårdanstalt och i hemmet

De personer som vårdas på en anstalt inom samernas hembygdsområde samt de personer som vårdas hemma inom området och som inte annars kan rösta utan oskäligen svårigheter får rösta där de vårdas.

För röstning där den röstberättigade vårdas förordnar valnämnden den ledamot och den ersättare som i valnämnden representerar ifrågavarande kommun att verka som valförrättare respektive ersättare.

Då röstning sker där den röstberättigade vårdas skall vid röstningen utöver den som röstar och valförrättaren vara närvarande en person som den röstande valt eller godkänt och som antecknats som röstberättigad i vallängden för sametinget.

33 §

Röstning i utlandet

Vid röstning utomlands tillämpas stadgandena i 30 § så som närmare bestäms i valreglementet.

34 §

Påbörjande av rösträkningen

Valnämnden skall påbörja rösträkningen klockan 18 måndagen efter valförrättningen i enlighet med valreglementet. De ytterkuvert som inkommit efter att rösträkningen påbörjats

skall öppnade lämnas obeaktade. Vid förrättningen skall protokoll föras.

35 §

Anteckning i vallängden

Rösträkningen påbörjas så att följbrevet öppnas och alla de som röstat antecknas i vallängden i enlighet med följbrevet.

En röst skall lämnas obeaktad:

1) om den som röstat inte har antecknats som röstberättigad i vallängden eller om det framkommer att han avlidit,

2) om följbrevet är så bristfällig att det inte klart framgår vem som har röstat eller

3) om ytterkuvertet är öppet eller på det har gjorts anteckning om väljare eller kandidat eller annan obehörig anteckning.

Sedan samtliga röstande har antecknats i vallängden och de ytterkuvert jämte följbrev som lämnats utan beaktande har avskilts från dem som godkänts skall de godkända valkuverten öppnade läggas i en valurnan.

36 §

Gruppering av röstsedlarna

Då samtliga godkända valkuvert finns i valurnan öppnas urnan och valkuverten.

För rösträkningen grupperas röstsedlarna så att de röster som givits respektive kandidat bildar en egen grupp. De ogiltiga röstsedlarna avskiljs till en egen grupp. Antalet röstsedlar i respektive grupp räknas. Över rösträkningen förs ett särskilt protokoll.

37 §

Ogiltiga röstsedlar

En röstsedel är ogiltig, om

1. valkuvertet innehåller någonting annat än en röstsedel,

2. en röst har lämnats obeaktad på en grund som anges i 35 §,

3. något annat än den röstsedel som valnämnden låtit trycka och stämplat har använts som röstsedel,

4. kandidatens nummer har antecknats så att det inte klart framgår för vem rösten är avsedd, och

5. på röstsedeln har antecknats den röstades namn eller särskilda kännetecken eller något annat obehörigt; som obehörig betraktas

inte en anteckning som endast klargör på vilken av kandidaterna den röstande har avsett att rösta.

38 §

Fastställande av valresultatet

De 21 personer som vid valet har fått det största antalet röster blir valda till ledamöter i sametinget, förutsatt att bland dessa finns minst två kandidater från varje kommun inom samernas hembygdsområde. Om det inte finns två kandidater från någon av dessa kommuner blir de två kandidater valda från dessa kommuner som erhållit det största antalet röster.

Till ersättare väljs den kandidat som efter de kandidater som invalts från varje kommun inom samernas hembygdsområde erhållit det största antalet röster.

Är röstetal lika stora avgörs deras inbördes ordningsföljd genom lottning.

39 §

Fastställande av valresultatet

Valnämnden skall den tredje dagen efter att rösträkningen påbörjats fastställa valresultatet vid ett sammanträde som börjar klockan 18.

Valresultatet skall omedelbart meddelas justitieministeriet för förordnande av sametingets ledamöter och ersättare för följande mandatperiod.

40 §

Yrkande på rättelse av valresultatet

En röstberättigad som anser att valnämndens beslut om fastställande av valresultatet eller en åtgärd i samband med detta står i strid med denna lag eller valreglementet får hos sametinget framställa ett rättelseyrkande inom 14 dagar från att valnämnden har fastställt valresultatet.

Sametinget skall behandla rättelseyrkandet i brådska ordning och senast före utgången av valåret.

Om ett beslut eller en åtgärd av valnämnden som nämns i 1 mom. har stått i strid med denna lag eller valreglementet och detta har inverkat på valresultatet skall valresultatet rättas. Statsrådet skall i så fall vid behov förordna ledamöterna och ersättarna i sametinget på basis av det rättade valresultatet.

5 kap.

Sökande av ändring

41 §

Besvärsrätt

I ett beslut av sametinget, styrelsen och nämnden eller ett annat organ som tillsatts av tingen kan ändring sökas genom besvär i enlighet med lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50), om inte annat stadgas i denna eller i någon annan lag.

6 kap.

Särskilda stadganden

42 §

Anställning av personal

Sametinget anställer de tjänstemän och arbetstagare som hör till personalen. Om tjänstemännen gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i statstjänstemannalagen (750/94).

43 §

Närmare stadganden och bestämmelser

Närmare stadganden om verkställandet av denna lag utfärdas genom förordning.

Närmare bestämmelser om valet till sameting utfärdas i valreglementet och om sametingets verksamhet i arbetsordningen för sametinget.

Valreglementet fastställs av justitieministeriet och arbetsordningen av sametinget.

44 §

Ikraftträdelsestadganden

Denna lag träder i kraft den 199 .

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

45 §

Övergångsstadganden

Efter att denna lag trätt i kraft förordnar statsrådet medlemmarna i delegationen för sameärenden till ledamöter i sametinget för den tid som återstår av delegationens mandatperiod och kompletterar sametingets sammansättning för nämnda tid i överensstämmelse med denna lag genom att förordna ytterligare behövliga ledamöter och ersättare på basis av anmälan från delegationens valnämnd till justitieministeriet och resultatet av senast förrättade val av delegationen för sameärenden. Tills statsrådet har utfärdat förordnandena sköter delegationen för sameärenden utan särskilt förordnande de uppgifter som enligt denna lag ankommer på sametinget.

Sametinget överflyttar vid lagens ikraftträdande tjänstemännen vid delegationen för sameärenden till motsvarande uppgifter vid sametinget utan att tjänsterna förklarats lediga att sökas förutsatt att tjänstemännen har behörighet för tjänsterna.

3.

Lag**om ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen den 8 mars 1991 om användning av samiska hos myndigheter (516/91) 25 § samt *ändras* 26 och 27 §§ som följer:

26 §

Ifråga om de kommuner som nämns i 14 § skall i statsbudgeten upptas ett anslag för statsunderstöd för täckande av de särskilda merkostnader som tillämpningen av denna lag medför. Ett anslag för extra statsunderstöd skall i statsbudgeten upptas för andra självstyrelsesamfund som har särskilda merkostnader på grund av tillämpningen av denna lag.

gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i lagen om statsandelar och -understöd åt kommuner och kommunalförbund (35/73). I statsunderstödsärenden enligt denna lag verkar justitieministeriet som den behöriga myndighet som avses i nämnda lag.

Denna lag träder i kraft den
199 .

27 §

Om de statsunderstöd som nämns i 26 §

Helsingfors den 21 oktober 1994

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Anneli Jäätteenmäki*

3.

Lag**om ändring av lagen om användning av samiska hos myndigheter**

I enlighet med riksdagens beslut upphävs i lagen den 8 mars 1991 om användning av samiska hos myndigheter (516/91) 25 § samt ändras 26 och 27 §§ som följer:

Gällande lydelse

25 §

Om särskilda tjänster för samiska översättnings-, tolknings- och rådgivningsuppgifter inrättas i en kommun som nämns i 14 §, betalas till kommunen statsandel för de i 5 § 4 punkten lagen om statsandelar och -understöd åt kommuner och kommunalförbund (35/75) nämnda kostnaderna för dessa tjänster.

Till Enontekis och Sodankylä kommuner betalas statsandel för en samt till Enare och Utsjoki kommuner för tre tjänsteinnehavare som nämns i 1 mom.

Statsandel betalas till fullt belopp för de kostnader som nämns i 1 och 2 mom.

26 §

Utöver vad som sägs i 25 § kan till de kommuner som nämns i 14 § betalas statsunderstöd enligt prövning för flera tjänsteinnehavare än det antal som nämns i 25 § 2 mom.

Ifråga om de kommuner som nämns i 14 § skall också i statsbudgeten upptas ett anslag för statsunderstöd för täckande av de särskilda merkostnader som tillämpningen av denna lag medför. Ett anslag för extra statsunderstöd skall i statsbudgeten upptas för andra självstyrelsesamfund som har särskilda merkostnader på grund av tillämpningen av denna lag.

27 §

Om de statsandelar och statsunderstöd som nämns i 25 och 26 §§ gäller i tillämpliga delar lagen om statsandelar och -understöd åt kommuner och kommunalförbund. I ärenden som gäller statsandelar och statsunderstöd som avses i denna lag utgör länsstyrelsen i Lapplands län vederbörande myndighet enligt den nämnda lagen. *Finansministeriet utgör dock den statsmyndighet som nämns i 15 § 2 och 3 mom.*

Föreslagen lydelse

25 §

(upphävs)

26 §

Ifråga om de kommuner som nämns i 14 § skall i statsbudgeten upptas ett anslag för statsunderstöd för täckande av de särskilda merkostnader som tillämpningen av denna lag medför. Ett anslag för extra statsunderstöd skall i statsbudgeten upptas för andra självstyrelsesamfund som har särskilda merkostnader på grund av tillämpningen av denna lag.

27 §

Om de *statsunderstöd* som nämns i 26 § gäller i tillämpliga delar vad som stadgas i *lagen om statsandelar* och -understöd åt kommuner och kommunalförbund (35/73). I *statsunderstödsärenden* enligt denna lag verkar *justitieministeriet* som den behöriga myndighet som avses i nämnda lag.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

lagen om statsandelar och -understöd åt kommuner och kommunalförbund.

_____

Denna lag träder i kraft den
199 .

_____

1.

Förordning om ändring av reglementet för statsrådet

På föredragning av statsministern
upphävs 17 § 12 punkten i reglementet för statsrådet (995/43) av den 17 december 1943, sådan den lyder i förordning av den 17 januari 1986 (25/86), och fogas till 11 §, sådan den lyder i förordning av den 22 december 1993 (1392/93), en ny 10 a punkt, till 16 § 1 mom., sådant det lyder i förordning av den 5 maj 1989 (396/89), en ny 14 a punkt och till 45 § ett nytt 2 mom. som följer:

11 §

Vid statsrådets allmänna sammanträde handläggs och avgörs följande *allmänna ärenden*:

10 a) förordnande av ledamöterna och ersätarna i sametinget och konstaterande av att deras förtroendeuppdrag har upphört,

16 §

Justitieministeriet handlägger ärenden angående:

14 a) samernas kulturella autonomi och annan samisk förvaltning,

45 §

I ett ärende som är under behandling i ett ministerium och som särskilt angår samerna skall sametinget höras innan ärendet avgörs.

Denna förordning träder i kraft den
199 .

2.

Förordning om sametinget

På föredragning av justitieministeriet stadgas med stöd av 16 och 43 §§ lagen den 1994 om sametinget (/):

1 §

Sametinget har en allmän byrå och en byrå för samiska språket samt vid behov andra byråer.

Om byrån för samiska språket stadgas särskilt.

2 §

Inom ramen för statsbudgeten kan vid sametinget finnas tjänster som generalsekreterare, lagfaren sekreterare och byråsekreterare samt

enligt behov också andra tjänster och personal i arbetsavtalsförhållande.

Generalsekreteraren leder, övervakar och utvecklar byråernas verksamhet.

3 §

Behörighetsvillkor för tjänsterna vid sametinget är om inte annat stadgas eller föreskrivs särskilt att ifrågavarande person genom sin verksamhet har visat prov på sådan skicklighet och förmåga som krävs för att tjänsten skall kunna skötas med framgång.

4 §
Denna förordning träder i kraft den
199 .

Åtgärder som verkställigheten av förordning-
en förutsätter får vidtas innan den träder i
kraft.

3.

Förordning

om ändring av 1 § förordningen om användning av samiska hos myndigheter

På föredragning av justitieministern
ändras 1 § förordningen den 6 september 1991 om användning av samiska hos myndigheter
(1201/91) som följer:

1 §
När en myndighet eller inrättning enligt
lagen om användning av samiska hos myndig-
heter (516/91) skall tillhandahålla en översätt-
ning av en originalhandling kan den utföra
översättningen själv, om den har en anställd
som kan samiska. Myndigheten eller inrätt-
ningen kan också låta utföra översättningen av

den byrå för samiska språket som nämns i
lagens 21 § eller av en auktoriserad translator
som har rätt att utföra översättning från eller
till samiska.

Denna förordning träder i kraft den
199 .